

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОБЛІК У БАНКАХ»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ
6.030509 «ОБЛІК І АУДИТ» ВСІХ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Харків
НТУ «ХПІ»
2014

Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Облік у банках» для студентів напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит» всіх форми навчання / уклад. Н. М. Побережна, А. С. Колесніченко – Х. : НТУ «ХП», 2014. – 74 с.

Укладачі: Н. М. Побережна
А. С. Колесніченко

Рецензент: І. А. Юр'єва

Кафедра економічного аналізу і обліку

ВСТУП

Банківська система є важливою ланкою економічної системи держави. У незалежній Україні, що прагне до створення розвинутої ринкової економіки, вона є дворівневою. Перший рівень посідає Національний Банк, який являє собою «банк банків», а другий — система комерційних банків. Банки пов'язані з усіма суб'єктами економічних відносин, тому знання банківських операцій, знання операцій з обліку у банках є необхідністю для всіх, хто має справу з бізнесом, підприємництвом і користується банківськими послугами.

Важливою складовою роботи студентів є самостійна підготовка ними матеріалів, питань, завдань із кожної теми навчального курсу. Оскільки навчальним планом передбачено виділення навчального часу для самостійної роботи студентів, частина обов'язкового програмного матеріалу виноситься на самостійне вивчення.

Самостійна робота є обов'язковою при підготовці до практичних занять, для складання іспиту з навчальної дисципліни, вона повинна мати систематичний та плановий характер і обов'язково завершуватись перевіркою знань студентів.

Самостійна робота є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння знань.

Самостійна робота студентів є основним засобом опанування навчального матеріалу в позааудиторний час.

Метою викладення дисципліни є надання знань з обліку діяльності комерційного банку (КБ) в Україні, вирішення практичних ситуацій і завдань та набуття навиків і вмінь у прийнятті обґрунтованих

рішень щодо сучасного банківського обліку операцій з активами, зобов'язаннями, капіталом, доходами та витратами банку.

Мета самостійної роботи — сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми з курсу «Облік у банках» та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, тобто в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

У результаті вивчення дисципліни та регулярної самостійної роботи з опанування навчального матеріалу студент повинен знати:

- зміст, завдання та принципи бухгалтерського обліку в банках, його цілі та специфіку ведення;
- методику та об'єкти бухгалтерського обліку в комерційному банку України;
- особливості побудови Плану рахунків бухгалтерського обліку в банках, синтетичний та аналітичний облік, його параметри;
- документообіг обліку різних банківських операцій та послуг у національній та іноземній валюті;
- бухгалтерські проведення основних операцій комерційного банку.

У результаті вивчення дисципліни та регулярної самостійної роботи з опанування навчального матеріалу студент повинен вміти:

- заповнювати й перевіряти первинні банківські документи;
- складати бухгалтерські проведення на балансових і позабалансових рахунках;
- відображати господарські операції на рахунках бухгалтерського обліку і в балансі;
- складати регулюючі проведення, звіти про фінансові результати, рух грошових коштів і баланс банку.

Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни «Облік у банках» розроблені відповідно до робочої програми навчальної дисципліни для студентів економічних спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і призначені для самостійної та індивідуальної роботи студентів над дисципліною.

1. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Т е м а 1. Загальні основи і принципи бухгалтерського обліку в банках.

Предмет і метод бухгалтерського обліку в КБ. Основні вимоги до фінансового обліку в КБ. Об'єкти бухгалтерського обліку. Активи та пасиви КБ. Класифікація рахунків. Характеристика Плану рахунків обліку в КБ. Характеристика аналітичного обліку в КБ.

Т е м а 2. Облік капіталу комерційного банку.

Характеристика капіталу банку. Структура балансових рахунків V класу Плану рахунків. Облік операцій формування статутного фонду до реєстрації КБ. Облік операцій з викупу акцій власної емісії та їх подальшої реалізації.

Т е м а 3. Облік розрахункових операцій банку.

Принципи організації безготівкових рахунків у господарському обороті України. Порядок відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті і режим функціонування рахунків. Міжбанківські розрахунки в Україні. Облік розрахунків із застосуванням: платіжних доручень, чеків, акредитивів, векселів.

Т е м а 4. Облік касових операцій.

Основні нормативні документи, що регламентують організацію емісійно-касової роботи в установах банку. Схеми документообігу під час виконання касових операцій. Облік касових операцій у прибуткових та видаткових касах.

Т е м а 5. Облік доходів та витрат банку.

Структура VI та VII класів Плану рахунків. Економічна характеристика банківських та небанківських доходів (витрат) банку. Відображення в обліку операцій з закриття рахунків доходів (витрат) та підрахунок фінансових результатів поточного року.

Т е м а 6. Облік операцій з кредитування.

Принцип бухгалтерського обліку кредитів. Облік номіналу кредитів. Облік нарахованих доходів. Облік овердрафту, РЄПО, факторингу. Облік

сумнівних та безнадійних кредитів. Облік резервів під кредитні ризики.

Т е м а 7. Облік депозитних операцій.

Класифікація депозитів за економічним змістом та строками використання коштів. Активні та пасивні депозитні операції, облік номіналу депозитів та процентних витрат. Облік операцій з погашення депозиту.

Т е м а 8. Облік операцій з цінними паперами.

Класифікація цінних паперів. Структура балансових та позабалансових рахунків для фінансового обліку операцій з цінними паперами (ЦП). Облік вкладання банку в боргові ЦП з метою продажу та інвестиції

Т е м а 9. Облік операцій в іноземній валюті.

Характеристика валютних операцій в КБ. Валютна позиція банку за окремими видами валют та їх врахування в обліку при здійсненні обмінних операцій в іноземній валюті. Облік готівкових обмінних операцій.

Т е м а 10. Облік операцій банку з основними засобами та нематеріальними активами.

Облік основних засобів та нематеріальних активів. Класифікація основних засобів за функціональним призначенням Порядок та облік нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів.

Т е м а 11. Облік лізингових операцій банку.

Об'єкти лізингу. Економічний зміст оперативного і фінансового лізингу. Поняття лізингових платежів та їх складові. Облік операцій фінансового лізингу. Облік операцій з оперативного лізингу.

2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИЧНИХ ВКАЗІВОК

Методичні вказівки є необхідним доповненням до курсу лекцій та практичних занять з дисципліни «Облік у банках». Наведені в них поради викладача та завдання до самостійного виконання поглиблюють і закріплюють знання з обліку у банках.

Студенти, користуючись цими методичними вказівками, розглядають рекомендації до засвоєння лекційного матеріалу та виконання практичних завдань, складають і розв'язують задачі, а головне набувають навиків самостійної роботи з обліку в банках.

Основне завдання, яке ставилося при підготовці цих методичних вказівок, – надання студенту довідкової, методичної і практичної інформації з питань змісту, обґрунтування і формування інформації з обліку в банках.

При самостійній роботі студенту, який працює з методичними вказівками, треба дотримуватися таких порад:

- не намагатися виконувати завдання, попередньо не опрацювавши лекційний матеріал;
- приступаючи до виконання завдання, переконатися, що Ви зрозуміли його умови й з'ясували мету й кінцеві результати, до яких необхідно дійти;
- у кожному завданні намагатися знайти елемент нового, що раніше Вам не було відомо;
- щоразу коротко записувати умови завдання і хід його виконання.

Здійснення роботи при самостійному вивченні курсу та вирішенні практичних завдань передбачено в такій послідовності:

- засвоєння основних питань з теми за рекомендованою літературою і конспектами лекцій;
- ознайомлення з завданням і визначення методики розрахунків;
- здійснення розрахунків та бухгалтерських проведення;
- аналіз результатів, складення висновків і пропозицій.

3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ОБЛІК У БАНКАХ»

ТЕМА 1: Загальні основи і принципи бухгалтерського обліку в банках.

Мета заняття: засвоїти питання про об'єкти та предмет обліку в банках, з'ясувати особливості ведення бухгалтерського обліку в банках та ознайомитись з планом рахунків банку.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

При самостійному вивченні цієї теми студент повинен врахувати, що загальні основи і принципи бухгалтерського обліку в банках мають багато спільного із обліком господарюючих суб'єктів і які студент уже вивчав. Так, бухгалтерському обліку в банках притаманні ті ж фундаментальні основи, які використовуються в бухгалтерському обліку всіх галузей національного економічного комплексу України. Це, зокрема, документування, інвентаризація, оцінка, подвійний запис на рахунках бухгалтерського обліку. В стандартах, інструкціях, положеннях, що регламентують бухгалтерський облік у банках, покладено також загальні принципи бухгалтерського обліку: автономність, безперервність, єдиний грошовий вимірник, нарахування та відповідність доходів і витрат, обачність, періодичність, повне висвітлення, послідовність, превалювання сутності над формою тощо.

Завдання бухгалтерського обліку в банках також подібні до завдань, що установлюються для господарюючих суб'єктів: забезпечення збереження майна власника, формування інформації про діяльність підприємства, його майновий стан для використання в процесах управління та визначення фінансових результатів діяльності. Бухгалтерський облік у банках виконує такі ж функції, як і в інших господарюючих суб'єктах: інформаційну, контрольну, аналітичну.

Варто звернути увагу на той факт, що із 32 положень (стандартів) бухгалтерського обліку, що використовують господарюючі суб'єкти, лише 7 (в тому числі положення 2, 3, 4, 5, 16, 29 і 30) виділені як такі, що не використовуються банками.

Студент повинен звернути увагу на те, що баланс банку також складається з активу та пасиву і ці терміни мають такий же зміст, як і в інших господарюючих суб'єктів. Тобто, актив балансу відображає господарські засоби, а пасив - джерела утворення цих засобів.

Разом з тим, діяльність банків має свою специфіку, що впливає на основи і принципи постановки тут бухгалтерського обліку. Адже банки, це такі фінансові інститути, що приймають вклади та надають позики.

Отже, особливістю господарської діяльності банку, його відмінністю від інших господарюючих суб'єктів, є те, що він має справу з фінансовими ресурсами, залучає вільні фінансові ресурси і розміщує їх в активні операції з метою отримання прибутку. Винятком в цьому є Національний банк України, який належить до органів державного регулювання. Він виконує традиційні функції, характерні для центрального банку держави: розробляє та проводить грошово-кредитну політику, є емісійним і розрахунковим центром країни, банком банків і банкіром уряду.

Банки організовують бухгалтерський облік відповідно до внутрішньої облікової політики, розробленої на підставі правил, встановлених Національним банком України відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та положень (стандартів) України.

План рахунків бухгалтерського обліку банків України охоплює 9 класів. Класи нумеруються однією цифрою (знаком) від 1 до 9. Кожний клас містить рахунки II, III і IV порядків. У Плані рахунків застосовується десятинна система кодування рахунків. При цьому перша цифра означає клас Плану рахунків, друга - розділ у класі, третя - групу у розділі, четверта - номер рахунка в групі.

У зв'язку із цією інформацією рекомендуємо ще раз звернути увагу на структуру Плану рахунків банків та конспект лекцій.

Особливістю бухгалтерського обліку в банках є і те, що тут запроваджено контррахунки: контрактивні (КА) і контрпасивні (КП).

Вивчаючи тему 1, студент повинен вияснити питання про об'єкти та предмети обліку в банках. Об'єктами фінансового обліку тут є фінансовий стан і фінансові результати господарської діяльності банку (активи, зобов'язання, капітал, доходи й витрати). А предметом бухгалтерського обліку в банку є його господарська діяльність - різні банківські операції. Відповідно кінцевим продуктом обліку є бухгалтерська звітність про господарську діяльність.

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 1.1. Складіть балансовий звіт комерційного банку «АРКАДА-БАНК» на 31.12.XX року.

Статті балансу:

Кошти державного бюджету України	65 000
Гроші в касі	30 400
Кошти на кор. рахунку НБУ	18 000
Строкові депозити в інших банках	23 000
Кредити, отримані в інших банках... ..	18 900
Господарчі матеріали на склад	17 200
Кошти до запиту підприємств	19 300
Основні фонди	51 000
Статутний капітал	
Враховані векселі	13 200

Приклад виконання завдання 1.1

Для вирішення даного завдання необхідно:

1) визначити які з зазначених статей відносяться до активних рахунків, які до пасивних.

2) скласти балансовий звіт .

Визначимо які статі відносяться до активних рахунків та проставимо навпроти «А», які до пасивних та проставимо навпроти «П».

Кошти державного бюджету України	П	65 000
Гроші в касі	А	30 400
Кошти на кор. рахунку НБУ	А	18 000
Строкові депозити в інших банках	А	23 000
Кредити, отримані в інших банках	П	18 900
Господарчі матеріали на склад	А	17 200
Кошти до запиту підприємств	П	19 300
Основні фонди	А	51 000
Статутний капітал	П	36 400
Враховані векселі	А	13 200

Використовуючи формулу балансу:

$$\text{Актив} = \text{Пасив},$$

де $\text{Пасив} = \text{Зобов'язання} + \text{Акціонерний капітал}$,
тобто $\text{Актив} = \text{Зобов'язання} + \text{Акціонерний капітал}$,
проставляємо суми за статтями в таблицю балансу:

Баланс комерційного банку «АРКАДА-БАНК» на 31.12.XX року

АКТИВИ	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
30 400	65 000
18 000	18 900
23 000	19 300
17 200	<i>Усього зобов'язань</i>
51 000	АКЦІОНЕРНИЙ КАПІТАЛ
	36 400
	<i>Усього акціонерного капіталу</i>
	36 400
<i>Усього активів 139 600</i>	<i>Усього пасивів 139 600</i>

Завдання 1.2. Заповнити бухгалтерський баланс АКБ «ОМЕГА-ПЛЮС».

АКБ «ОМЕГА-ПЛЮС» був заснований акціонерними товариствами «Явір», «Всесвіт» та «Форум». Акціонери отримали 300 акцій номіналом 100 грн. На дату завершення фінансового року 31 грудня 20XX року дані про діяльність банку мали такий вигляд:

Інвестиції в цінні папери – 27 100 грн, сума грошей (на рахунку та в касі) – 52 000 грн, нематеріальні активи – 39 800 грн, позики клієнтам – 280 000 грн, залучені депозити – 165 000 грн, векселі та інші зобов'язання 18000 грн.

1 грудня 20XX року банк отримав міжбанківський кредит. Дивіденди за 20XX рік не нараховувались та не виплачувались.

Необхідно заповнити бухгалтерський баланс АКБ «ОМЕГА-ПЛЮС».

Завдання 1.3. Складіть балансовий звіт комерційного банку «АВРОРА» на 31.12.XX року.

Статті балансу:

Кошти державного бюджету України	28 000
Гроші в касі	15 400

Кошти на кор. рахунку НБУ	28 000
Кредити, надані фізичним особам	10 200
Строкові депозити в інших банках	150 000
Кредити, отримані в інших банках	11 900
Кошти до запиту підприємств	28 500
Статутний капітал	189 500
Враховані векселі	12 000
Основні фонди	19 300
Довгострокові цінні папери	13 100
Цінні папери на продаж	36 100

Завдання 1.4. Складіть балансовий звіт комерційного банку «Сприяння» на 31.12.XX року.

Статті балансу:

Дебіторська заборгованість з операціями клієнтів банку.....	7500
Кредиторська заборгованість з операціями клієнтів банку.....	2300
Гроші в касі.....	20000
Статутний капітал.....	35000
Основні засоби.....	23200
Вклади НБУ.....	9400
Кредити виданні фізичним особам.....	6800
Кредит отриманий від банку «ЗЕВС».....	10800

Завдання 1.5. Складіть балансовий звіт комерційного банку «ДЕЛЬТА» на 31.12.XX року. Визначте пропущені дані.

Статті балансу:

Банківські метали в банку	12 600
Короткострокові вклади фізичних осіб	10 000
Нараховані відпускні до сплати	26 400
Коррахунки в інших банках	270 800
Кошти державного бюджету України	367 700
Нематеріальні активи	визначити

Строкові депозити в інших банках	130 000
Доходи майбутніх періодів	14 600
Уставний капітал	230 900

Завдання 1.6. Складіть балансовий звіт комерційного банку «КРЕДОБАНК» на 31.12.XX року. Визначте пропущені дані.

Статті балансу:

Довгострокові кредити надані СГД по експортно-імпортним операціям	166 000
Кошти обласних бюджетів	332 400
Кредити, отримані в інших банках.....	125 000
Емісійні різниці	визначити
Акції з нефіксованим прибутком у торговому портфелі банку.....	276 000
Нерозподілені прибутки	44 900
Кошти на кор. рахунку НБУ	190 140
Аванси видані працівникам банку на господарчі витрати	57 000
Господарчі матеріали на складі	74 300
Зареєстрований статутний капітал банку	200 550

Тестові завдання до теми 1:

Доповніть твердження:

1.1. Спосіб економічного групування і підбиття в грошовій одиниці активів, пасиві та власного капіталу на певну дату є _____

1.2. Ресурси, що контролюються банком, які набуто в результаті попередніх операцій і які мають принести економічну вигоду в майбутньому називаються _____

1.3. Структура банківської системи, економічні, організаційні і правові створення, реорганізації і ліквідації банків в Україні регулюються Законом України _____

Обведіть номер правильної відповіді:

1.4. Рахунок, за яким банк обліковує кошти на вимогу фізичних осіб:

а) 2600;

в) 1200;

с) 2620.

1.5. Принцип МСБО, за яким активи і зобов'язання повинні оцінюватися і відображатися в обліку так, щоб не переносити на наступні звітні періоди наявні фінансові ризики, що потенційно загрожують фінансовому стану банку:

а) оцінки;

в) обачливості;

с) відкритості;

д) суттєвості.

1.6. Рахунки другого порядку Плану рахунків бухгалтерського обліку в банках України:

а) тризначні, означають групу рахунків;

в) чотиризначні, означають повний шифр балансового рахунка;

с) двозначні, означають розділ;

д) означають клас Плану рахунків.

Рекомендована література: основна [1, 11, 14, 19]; додаткова [7, 8, 11, 12].

ТЕМА 2: Облік капіталу комерційного банку

Мета заняття: з'ясувати порядок реєстрації банку, ознайомитись з системою рахунків обліку власного капіталу та особливостями обліку простих та привілейованих акцій банку.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

Тема 2 присвячена одному з найважливіших елементів балансу банку. Студент повинен, насамперед, зрозуміти суть самого поняття «капітал». Визначень поняття капіталу є декілька. Зокрема, існує таке пояснення суті капіталу, як різниця між загальними сумами активів і зобов'язань банку. Ще під капіталом розуміють суму грошових коштів, внесених засновниками. Початковий розмір капіталу встановлюється і фіксується у статуті банку при його заснуванні. Від цього і походить його

назва.

Без наявності оплаченого та зареєстрованого підписного капіталу банку у розмірі, що встановлений Законом України «Про банки і банківську діяльність», банк не може отримати банківської ліцензії, а відповідно не може здійснювати банківської діяльності.

Після реєстрації банки при необхідності і можливості можуть збільшувати розмір статутного капіталу, дотримуючись відповідних нормативно-правових вимог. Законом України «Про банки і банківську діяльність» встановлено, що капітал банку охоплює основний капітал та додатковий капітал.

Студенту необхідно пам'ятати, що формування та збільшення статутного капіталу може здійснюватися лише шляхом грошових внесків. Грошові внески для формування та збільшення статутного капіталу банку резиденти України здійснюють у гривнях, а нерезиденти - в іноземній вільно конвертованій валюті або в гривнях. Статутний капітал банку не повинен формуватися з непідтверджених джерел. Забороняється використовувати для формування капіталу банку бюджетні кошти, якщо вони мають інше цільове призначення.

Суть капіталу банку легше зрозуміти, коли студент більш докладно ознайомиться із структурою 5 класу рахунків банку «Капітал банку» та їх кореспонденцією.

Переважає частина рахунків цього класу є пасивними. Проте рахунки 5031 «Непокриті збитки минулих років» та 5041 «Збиток звітного року, що очікує затвердження» є активними і суми, що відображені на них, в балансі приймаються з від'ємним значенням.

Рахунки класу 5 кореспондують в основному між собою при розподілі прибутку, формуванні цільових резервів, капіталізації дивідендів. В інших випадках - при відображенні внесків акціонерів у статутний капітал - із рахунками 1, 2, 3 класів, при здійсненні переоцінки активів - з рахунками 3 і 4 класів, при визначенні фінансового результату кореспондують з рахунками 6 і 7 класів.

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 2.1. Оголошено статутний капітал АКБ «Сприяння» з 200 000 шт. акцій номінальною вартістю 10 грн. До реєстрації отримано від акціонерів 600 000 грн.

Відобразити облік внесення коштів при оголошеному й незареєстрованому статутному капіталі, який реєструється в процесі внесення коштів.

Приклад виконання завдання 2.1

Відобразимо необхідні записи в журналі господарських операцій:

Зміст операції	Дт	Кт	Сума, грн
1. Отримано внесків по статутному фонду на суму 600000 грн.	1200 «Кореспондентський рахунок в НБУ»	3630 «Внески по незареєстрованому. уставному капіталі»	600 000
2. Зареєстрований статутний капітал а) на суму сплаченої частини уставного капіталу	3630 «Внески по незареєстрованому. уставному капіталі»	5000 «сплачений зареєстрований капітал банку»	600 000
б) на суму несплаченої частини (200 000шт x 10грн– 600 000)	5001 «несплачений зареєстрований уставний капітал банку»	5000 «сплачений зареєстрований капітал банку»	1 400 000
3. Отримані внески акціонерів після реєстрації банку	1200 «Кореспондентський рахунок в НБУ»	5001 «несплачений зареєстрований УК Банку»	1 400 000

Завдання 2.2.

5.07. Банк «Браво» оголосив емісію 1 000 шт. акцій за вартістю 10 грн. для формування статутного капіталу.

Від засновників до моменту реєстрації отримано 5 000 тис. грн.

01.08. Статутний капітал був зареєстрований.

20.08 Отримано залишилися внески акціонерів після реєстрації статутного капіталу.

Відобразити в проводках зазначені операції банку «Браво».

Завдання 2.3

На суму несплаченого статутного капіталу в розмірі 1 500 000 грн

АКБ «Струмінь» оголосив випуск акцій:

- 130 000 шт. привілейованих акцій номінальною вартістю 11 грн за акцію;

- 120 000 шт. простих акцій номінальною вартістю 5 грн за акцію.

На ринку було реалізовано 60 000 шт. привілейованих акцій за ціною 12 грн за акцію та 80 000 шт. простих акцій за ціною 7 грн за акцію.

Необхідно відобразити у бухгалтерських проводках наведені операції АКБ «Струмінь» та відобразити їх в журналі господарських операцій.

Завдання 2.4. Банк «ОМЕГА» зі статутним капіталом 8 млн. грн. викупив у своїх акціонерів – фізичних осіб 5000 шт. акцій з номінальною вартістю 100 грн за акцію.

З 5000 акцій: 2000 акцій – за ціною номіналу, 1000 акцій за ціною 120 грн за шт. (із премією), 1000 акцій за ціною 90 грн за шт. (дисконт).

Перед викупом нерозподілений прибуток минулих років становив 15000 грн, а емісійні різниці – 5000 грн.

Необхідно скласти бухгалтерські проводки та відобразити їх в журналі господарських операцій.

Завдання 2.5. 08.07. Банк «Світанок» оголосив емісію 300 000 шт. акцій за вартістю 5 грн для формування статутного капіталу. Від засновників до моменту реєстрації одержано 1 млн. грн.

04.08. Зареєстрований статутний капітал банку.

18.08. Одержані внески акціонерів після реєстрації статутного капіталу.

Відобразити в проводках вказані операції банку «БАРВІНОК».

Завдання 2.6. З раніше викуплених у акціонерів власних акцій банк «Факторіал» протягом року продав їх всі фізичним та юридичним особам.

Фізичним особам за номіналом на суму 220 000 грн.

Юридичним особам:

- із премією на суму 240 000 грн клієнтам банку (премія – 20000 грн);
- із дисконтом на суму 215 000 грн клієнтам іншого банку (дисконт – 5 000 грн).

Необхідно скласти бухгалтерські проводки та відобразити їх в

журналі господарських операцій.

Завдання 2.7. Банк «Кроно» викупив у своїх акціонерів—фізичних осіб 800 шт. акцій. З них:

650 акцій за ціною 100 грн за шт.;

100 шт. за ціною 120 грн (з премією);

50 шт. за ціною 85 грн за шт. (з дисконтом).

Перед викупом нерозподілений прибуток банку «Кроно» складав 10 000 грн, емісійні різниці – 500 грн.

Необхідно скласти бухгалтерські проводки та відобразити їх в журналі господарських операцій.

Тестові завдання до теми 2:

Доповніть твердження:

2.1. Для одержання достовірної інформації оцінки власного капіталу банку в обліковій системі використовують рахунки _____ класу _____

2.2. Для обліку емісійних різниць, які виникають при розміщенні акцій банку використовують рахунок _____

2.3. Початкова сума, яку надають засновники в постійне розпорядження створюваного банку називається _____

Обведіть номер правильної відповіді:

2.4. За операційною діяльністю в банку виникають:

- а) витрати на формування спеціальних резервів;
- б) витрати за операціями з реалізації інвестиційних цінних паперів;
- в) витрати на аудит;
- г) витрати за операціями з цінними паперами власного боргу.

2.5. Нерезиденти мають право здійснювати внески в статутний капітал: :

- а) у гривнях;
- б) у вільно конвертованій валюті;
- в) у валюті своєї країни;
- г) у гривнях і вільно конвертованій валюті.

2.6. Як називається документ, видаваний НБУ, на підставі якого

банки можуть здійснювати свою діяльність?

- а) банківська ліцензія;
- б) банківський дозвіл;
- в) допуск до діяльності комерційного банку.

Рекомендована література: основна [1, 3, 10, 19]; додаткова [2, 4, 8].

ТЕМА 3: Облік розрахункових операцій

Мета заняття: з'ясувати порядок організації обліку розрахункових операцій у банку, ознайомитись з порядком відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

При самостійному вивченні теми з обліку розрахункових операцій в банках студент повинен звернути увагу на той факт, що основними операціями в цьому випадку є розрахунки банку із своїми клієнтами, розрахунки клієнтів між собою через банк та кореспондентських відносин між банками. Тема охоплює питання відкриття банками рахунків клієнтів та використання коштів за цими рахунками, облік кореспондентських відносин між банківськими установами, облік безготівкових розрахунків у банку та облік операцій із застосуванням платіжних карток, тощо.

Що стосується рахунків, які банк відкриває для своїх клієнтів, то важливо врахувати, що основним видом рахунків для клієнтів є поточний рахунок.

Студенту додатково необхідно вивчити порядок відкриття банками рахунків клієнтів і використання коштів на цих рахунках, а також закриття рахунків, для чого докладно ознайомитися з «Інструкцією про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», яка затверджена ПП НБУ №492 від 12.11.2003 року та «Змінами до інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», яка затверджена ПП НБУ від 03.06.13 р. №189.

Студенту важливо мати уяву про зазначені шифри як для роботи із банківськими документами, так і для ознайомлення із системою документації, яка є підставою для проведення операцій за особовим рахунком. Тому наводимо такі шифри за літературними даними:

Умовні цифрові позначення виду операції	Документи, що є підставою для проведення операції за особовим рахунком
1	Платіжне доручення
2	Платіжна вимога-доручення
4	Акредитиви
5	Вексель
6	Меморіальний ордер
7	Платіжна вимога
12	Чеки, видані фізичним особам
13	Розрахунковий чек
14	Платіжна картка

Зазначені в таблиці документи використовуються лише для оформлення безготівкових розрахунків у банку, а порядок їх застосування регулюється інструкціями банку. Згідно з цими інструкціями уже за назвою документа можна уявити його форму, особливості документообігу і порядок списання коштів з поточного рахунку платника та їх рух до зарахування на рахунок одержувача. Про ці документи, порядок їх використання в бухгалтерії господарюючого суб'єкта студенту відомо із дисциплін «Бухгалтерський облік» та «Фінансовий облік».

Що стосується рахунків із Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, то при вивченні теми із обліку розрахункових операцій студент насамперед повинен звернути увагу на рахунки, де ведеться облік коштів клієнтів банку. Це, зокрема, розділи 25 «Кошти бюджету та позабюджетних фондів України» та 26 «Кошти клієнтів банку». Рахунки цих розділів найчастіше кореспондують із рахунками розділу 12 «Кошти у Національному банку України».

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 3.1.

1. Скласти бухгалтерські проведення за операціями банку:
2. Банк «А» відповідно до заяви від підприємства-клієнта ПП «Система» відкрив йому покритий акредитив для розрахунків з постачальником на суму 82000 грн.
3. Банк-емітент акредитива перерахував у виконуючий банк постачальника «В» 68300 грн.
4. Для фізичної особи Петренко М.О. відкрито картрахунок і видано платіжну картку на суму 9000 грн. Гроші внесені готівкою даною особою. Фізична особа розрахувалась за придбані товари в магазині платіжною карткою на суму 726 грн.
5. Банк видав підприємству-клієнту розрахункову чекову книжку на 36000 грн.
6. Власник чекової книжки пред'явив до оплати чек на суму 9400 грн.

Завдання 3.2.

Скласти бухгалтерські проведення за операціями банку:

1. Відповідно до платіжного доручення підприємства-клієнта АТ «Коло» банк «А» перерахував 8200 грн. іншому банку «Б».
2. На поточний рахунок підприємства АТ «Мрія» надійшла виручка в сумі 55000 грн.
3. Згідно з депозитним договором підприємство АТ «Вероніка» перерахувало на депозит терміном на 9 місяців під 12% річних 11300 грн. Банк нарахував проценти за цим депозитом.
4. Банк «А» видав короткострокову позику фізичній особі гр. Золотько О.В. шляхом перерахування на платіжну картку 12000 грн. на 6 місяців під 21% річних. Банк «А» нарахував проценти за позикою гр. Золотько О.В.

Тестові завдання до теми 3:

Доповніть твердження:

- 3.1. *Формою співробітництва між банками, що ґрунтуються на*

засадах взаємної довіри та узгодженості щодо проведення розрахунків є

3.2. Приміщення банку (філії, відділення), у яких здійснюються касові операції називається _____

3.3. Письмовий документ стандартної форми з дорученням клієнта банку на перерахування визначеної суми коштів з його рахунку на рахунок одержувача називається _____

Обведіть номер правильної відповіді:

3.4. Платіжне доручення оформляють у:

- а) одному примірнику;
- б) двох примірниках;
- в) трьох примірниках;
- г) чотирьох примірниках.

3.5 Рахунок 2602 – це

- а) кошти в розрахунках суб'єктів господарювання;
- б) кошти в розрахунках суб'єктів господарювання;
- в) поточні рахунки цільового характеру;
- г) поточні рахунки цільового характеру.

3.4. Якими за характером є рахунки 1500 та 1600:

- а) активні;
- б) пасивні;
- в) активно - пасивні;
- г) контррахунки.

Рекомендована література: основна [1, 3, 10, 19]; додаткова [2, 4, 8, 12].

ТЕМА 4: Облік касових операцій.

Мета заняття: з'ясувати порядок організації обліку касових операцій у банку, ознайомитись з веденням синтетичного обліку касових операцій.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

Тему «Облік касових операцій» студентів необхідно почати

вивчати із «Інструкції про касові операції в банках України», яка затверджена Постановою Правління (ПП) НБУ № 337 від 14.08.2003 р., Інструкції з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів в установах банків України», затвердженою ПП НБУ № 520 від 13.12.2003 р. і «Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України», затвердженою ПП НБУ № 495 від 20.10.2004 р. (для всіх цих Інструкцій адресою в Інтернеті є <http://zakon.rada.gov.ua>).

Вивчаючи зазначені інструкції, студент повинен звернути увагу на те, що касові операції для банків є надзвичайно масовими, відповідальними через можливість допущення помилок при видачі, прийманні і обліку готівкових коштів, та такими, що вимагають значних витрат на охорону коштів при зберіганні і транспортуванні. Інструкції враховують зазначені особливості і відповідно регламентують кожну операцію.

Студент повинен звернути увагу на те, що в обліку касових операцій банку особливу увагу приділяють документуванню операцій.

Особливістю обліку касових операцій у банках є те, що в Плані рахунків бухгалтерського обліку банків України немає конкретного рахунку «Каса». Готівкові операції банки облікують на рахунках класу 1 «Казначейські та міжбанківські операції, розділу 10 «Готівкові кошти», групи 100 «Банкноти та монети» на рахунках від № 1001 до № 1007. До цього розділу належить також група 101 «Дорожні чеки», на якому враховують відповідні цінні папери. Проте цінні папери враховують і на інших розділах.

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 4.1. Скласти бухгалтерські проводки й розрахувати сальдо на кінець дня по рахунку 1001, якщо сальдо на початок дня 58 000 грн.

№	Найменування операції	Сума, грн
1	2	3
1	Зданий виторг фірмою «Либідь» у касу банку	78 000
2	Видана з каси банку клієнту ПП «Демос» готівка на виплату зарплати	52 152

3	Фізичною особою внесені гроші на депозит строком:	
	а) на 8 місяців	12 000
	б) на 3 роки	2 600
4	Видана готівка:	
	а) зарплата співробітникам банку	59 600
	б) аванс на відрядження працівнику банку	600
5	Сплачено банку – кореспондентові з рахунку ностро за придбану в нього готівку (гроші не отримані ще в касу)	26 300
6	Отримана готівка оприбуткована в касі банку	17 500
7	Виданий короткостроковий кредит фізичній особі на поточні потреби	30 000

Приклад виконання завдання 4.1

№	Найменування операції	Сума, грн	Дт	Кт
1	Зданий виторг фірмою «СВІТОЧ» у касу банку	78 000	1001	2600
2	Видана з каси банку клієнту ПП «КОЛО» готівка на виплату зарплати	52 152	2600	1001
3	Фізичною особою внесені гроші на депозит строком:			
	а) на 8 місяців	12 000	1001	2630
	б) на 3 роки	2 600	1001	2635
4	Видана готівка:			
	а) зарплата співробітникам банку	59 600	3652	1001
	б) аванс на відрядження працівнику банку	600	3550	1001
5	Сплачено банку – кореспондентові з рахунку ностро за придбану в нього готівку (гроші не отримані ще в касу)	26 300	1811	1500
6	Отримана готівка оприбуткована в касі банку	17 500	1001	1811
7	Виданий короткостроковий кредит фізичній особі на поточні потреби	30 000	2202	1001

Необхідно скласти Т-рахунок та розрахувати кінцеве сальдо за рахунком 1001.

Дт	Рахунок 1001	Кт
Сн = 58 000		–
1) 78 000	2) 52 152	
3) 12 000+2 600	4) 59 600 + 600	
6) 17 500	7) 30 000	
Об Дт = 110 100	Об Кт = 142 352	
Ск= 25 748		

Завдання 4.2. Скласти бухгалтерські проводки та заповнити журнал господарських операцій за переліченими операціями банку. Розрахувати кінцеве сальдо по касі, якщо початкове дорівнює – 65 000 грн.

№	Найменування операції	Сума, грн
1	Виплачено заробітну плату та матеріальну допомогу працівникам банку	15 850
2	Виплачені відпускні працівникам банку	2 320
3	Видано готівкою аванс співробітникові банку Дубову О.М. на канцелярські товари	300
4	Фізичною особою внесено кошти на поповнення депозитних внесків строком на 4 роки	800
5	Прийнята готівка від фіз. особи для здійснення переказу без відкриття рахунку в банку	1 500
6	Виданий кредит фізичній особі на будівництво будинку (кредити в інвестиційну діяльність)	12 000
7	Видана готівка з каси банку в обмінні пункти банку	16 000
8	Видані готівкові кошти фірмі «Сокіл» з каси банку на зарплату співробітникам	23 000
9	Повернено співробітником банку Солодовим Д.В. невикористані підзвітні суми на відрядження згідно з авансовим звітом	5 800
10	Видача переказу клієнту банку без відкриття рахунку в банку	1 500
11	Отримана комісійна винагорода, що сплачена готівкою, за перерахування грошей, що були внесені фіз. особою (розмір комісії 1%)	150

Завдання 4.3. Згідно із супровідною відомістю прийнята готівка в касу банку від ТОВ «Добробут» в сумі 10 400 грн.

Після перерахування готівки була виявлена нестача в сумі 84 грн.

Скласти бухгалтерські проводки з обліку виявленої нестачі в касі банку.

Завдання 4.4. Банком був зафіксований прихід готівки в касу в сумі 150 тис. грн. Відобразіть в проводках зарахування готівки, якщо ніяких відхилень фактичного розміру готівки від документального виявлено не було.

Завдання 4.5. Скласти бухгалтерські проводки і розрахувати сальдо

на кінець дня по рахунку 1001, якщо сальдо на початок дня 28 000 грн.

№	Найменування операції	Сума, грн
1	Видача готівки за короткостроковою позикою (депозит) фізичній особі.	150 000
2	По чеку видано фірмі «Барвінок» готівка:	
	- на виплату премії 1 500 грн	1 500
	- на відрядження 2 000 грн	2 000
3	Оприбуткована готівка від юр особи для зарахування на власний розрахунковий рахунок	10 300
4	Оприбуткована готівка від фіз особи для зарахування на депозитний рахунок	5 410
5	Інкасатори отримали від ТОВ «Оптім» готівку для доставки до банку.	14 740
6	Після перерахування грошова виручка ТОВ «Оптім» оприбуткована у касі банку	14 740
7	Банком перераховано кошти за готівку до територіального управління НБУ	155 000
8	Банком отримана від НБУ готівка оприбуткована в операційну касу	155 000

Завдання 4.6. Згідно із супровідною відомістю прийнята готівка від підприємства «Арарат» в касу банку у розмірі 18 300 грн.

Після перерахування виявлений надлишок коштів – 25 грн.

Відбити бухгалтерські проводки.

Завдання 4.7. Скласти бухгалтерські проводки і розрахувати сальдо на кінець дня по рахунку 1001, якщо сальдо на початок дня 53 000 грн.

№	Найменування операції	Сума, грн
1	Виданий кредит ТОВ «Посад» на 24 місяці на поточні потреби	25 000
2	ТОВ «Посад» погашені відсотки за одержаний кредит (у розмірі 12,5%)	визначити
3	Придбані населенням ощадні сертифікати, випущені банком	120 000
4	Видані гр. Кругленко І.П. – клієнту банку готівка на відрядження	955
5	Погашено банком сума заборгованості на господарські потреби менеджеру банка Ладову А.В.	4 110
6	КБ «Логос» перераховано КБ «Мрія» перераховано кошти за готівку	260 000
7	Отримана від КБ «Мрія» готівка оприбуткована у касі КБ «Логос»	260 000
8	Видана зарплата відділу маркетингу банку	9 600
9	Повернені бухгалтером Кравцовим О. Л. невикористані підзвітні	150

	суми на господарські потреби.	
--	-------------------------------	--

Тестові завдання до теми 4:

Доповніть твердження:

4.1. У разі наявності надлишків або недостачі при перерахунку інкасових коштів складають _____

4.2. Касові операції банки здійснюють за наявності ліцензії _____

4.3. Гроші з кас установ банку видаються підприємствам виключно за грошовими чеками затвердженої форми, які відриваються з _____

Обведіть номер правильної відповіді:

4.4. Банки проводять ідентифікацію клієнтів, які здійснюють операції з готівкою без відкриття рахунку на суму:

- а) що перевищує 50 000 грн;
- в) що перевищує 5 000 грн;
- с) що перевищує 100 000 грн;
- д) що перевищує 150 000 грн.

4.5. Громадянин Івахненко О.Л. відкриває тримісячний депозит у банку «АВАЛЬ». Кошти вносяться готівкою. Яке проведення складається в обліковій системі банку:

- а) Д-т 2630   К-т 10011;
- в) Д-т 1200   К-т 2630;
- с) Д-т 1001   К-т 2630;
- д) Д-т 2630   К-т 1500.

4.6. Бухгалтер ВАТ «Мрія» за грошовим чеком одержує готівку з каси банку для виплати заробітної плати працівникам. Яким проведенням відображають видачу готівки касиром банку:

- а) Д-т 1001   К-т 2600;
- в) Д-т 1001   К-т 2600;
- с) Д-т 1001   К-т 2600;
- д) Д-т 2630   К-т 1000.

Рекомендована література: основна [5, 6, 7, 8, 9, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 4, 5, 9, 10].

ТЕМА 5: Облік доходів та витрат банку.

Мета заняття: ознайомитись з обліком банківських та небанківських доходів та витрат банку, з правилами обліку доходів та витрат за методом нарахування та відображення у системі фінансового обліку, з аудитом фінансових результатів діяльності банку.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

Для засвоєння даної теми студенту необхідно зрозуміти, що банки створюються для отримання прибутків. Тому доходи банків повинні бути більшими, ніж витрати. Різниця між ними створює економічно-фінансовий результат діяльності банків. У зв'язку з цим банки приділяють належну увагу обліку цих складових частин результатів діяльності.

Як і будь-який господарюючий суб'єкт, банк добивається отримати якнайбільші доходи та звести до мінімуму витрати. Проте ці процеси обмежуються нормативно-правовими актами, рівнем конкуренції, міркуваннями іміджу тощо (див. табл.).

Вивчаючи тему 8 «Облік доходів і витрат» студент повинен звернути увагу на структуру класів рахунків 6 «Доходи» та 7 «Витрати». Програмою вивчення теми 8 спеціально об'єднано два класи рахунків: доходів і витрат. Доходи і витрати банки здійснюють і отримують в більшості випадків з однакових напрямків.

Відповідно більшість розділів класу рахунків 6 «Доходи» та 7 «Витрати» мають назви, що відрізняються закінченням: в одному випадку до назви розділу додають «доходи», в іншому - «витрати».

Розділи класів рахунків 6 і 7 характеризують специфіку доходів банків. За обсягами та питомою вагою доходів та витрат банків на першому місці перебувають процентні доходи та процентні витрати. Це пов'язано з тим, що для банків основним видом діяльності є залучення грошових коштів із виплатою за їх використання процентів (витрати), та надання грошових коштів в кредит і отримання за це процентів (доходи).

Код розділу	Назва розділу класу рахунків 6 «Доходи»	Код розділу	Назва розділу класу рахунків 7 «Витрати»
60	Процентні доходи	70	Процентні витрати
61	Комісійні доходи	71	Комісійні витрати
62	Результати від торговельних операцій	73	Інші операційні витрати
63	Інші операційні доходи	74	Загальні адміністративні витрати
64	Інші доходи	77	Відрахування в резерви
67	Повернення списаних актинів	78	Непередбачені витрати
68	Непередбачені доходи	79	Податок на прибуток

Ознайомлення із розділами цих класів рахунків дасть можливість студенту опанувати принципи облікового групування доходів та витрат.

При самостійному вивченні теми варто використати загальні правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, які затверджені Постановою Правління НБУ від 18.06.03 № 255 із змінами і доповненнями.

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 5.1.

Банком «Грант» нараховано процентні доходи за перший місяць у сумі 100 грн за кредитом, наданим суб'єкту господарювання в інвестиційну діяльність строком на 4 місяці. Клієнт сплатив проценти за кредитом за перший місяць у сумі 300 грн, тобто авансом ще за 2 місяці. Суму нарахованих доходів за четвертий місяць клієнтом не погашено.

Скласти облікові записи за наведеними операціями.

Приклад виконання завдання 5.1.

1. Нараховано процентні доходи за перший місяць:

Дт 2078 Кт 6027 - 100 грн.

2. Отримано кошти від клієнта за перший місяць:

Дт 2600 Кт 2078 - 100 грн.

3. Одночасно відображено наперед отримані кошти як доходи

майбутніх періодів:

Дт 2600 Кт 3600 - 200 грн.

4. Щомісяця банк визнає суму доходу, що належить до звітного періоду:

Дт 3600 Кт 6027 - 100 грн.

5. Нараховано процентні доходи за останній місяць:

Дт 2078 Кт 6027 - 100 грн.

6. Кошти за нарахованими доходами не сплачено в термін, визнаний угодою, та віднесено на прострочені нараховані доходи:

Дт 2079 Кт 2078 - 100 грн.

7. Кредитним комітетом банку визнано суму заборгованості за нарахованими доходами сумнівною:

Дт 2480 Кт 2079 - 100 грн.

8. Дальший облік нарахованих доходів відображається на позабалансових рахунках:

Дт 9603 Кт 9910 - 100 грн.

9. Сформовано резерв під заборгованість за простроченими нарахованими доходами в розмірі 100 % від суми боргу:

Дт 7720 Кт 2490 - 100 грн.

10. Проведено списання безнадійної заборгованості за нарахованими доходами за рахунок сформованого резерву:

Дт 2490 Кт 2480 - 100 грн.

11. Одночасно на суму списаної заборгованості проведено запис на позабалансових рахунках:

Дт 9601 Кт 9910 - 100 грн.

Завдання 5.2.

Працівникам банку АКБ «Аваль» нараховано заробітну плату в сумі 50 000 грн з відповідними податковими платежами, нарахуваннями та утриманнями.

Відобразити в обліку зазначені операції.

Приклад виконання завдання 5.2.

1. Нараховано заробітну плату працівникам банку:

Дт 7400 Кт 3652 - 50 000 грн.

2. Нарахування внесків та зборів до єдиного соціального внеску на соціальне страхування на заробітну плату (37,5%) у сумі 18 750 грн ($50\,000 \times 0,375$):

Дт7401 Кт 3622 - 18 750 грн.

3. Утримання із заробітної плати єдиний соціальний внесок в розмірі 3,6% із заробітної плати у сумі 1800 грн ($50\,000 \times 0,036$):

Дт3652 Кт 3622 - 1850 грн.

4. Утримання податку з доходів фізичних осіб 15 % у сумі 7500 грн ($50\,000 \times 0,15$):

Дт 3652 Кт 3622 - 7500 грн.

5. Сплата нарахованих податків та зборів у бюджет у сумі ($18750 + 1850 + 7500 = 28100$)

Дт3622 Кт 1200 -28100 грн.

6. Виплата нарахованої заробітної плати працівникам банку в сумі 40 650 грн ($50\,000 - 1850 - 7500$):

Дт3652 Кт 1001,2625,2620 -40 650 грн.

Завдання 5.3.

Визначити зміст господарської операції, що відображається кореспонденцією рахунків:

1. Дт 1528 Кт 6018
2. Дт 3600 Кт 6026
3. Дт 7100 Кт 3670
4. Дт 2600 Кт 6111
5. Дт 7410 Кт 3670
6. Дт 3218 Кт 6053
7. Дт7051 Кт3318
8. Дт7401 Кт3621
9. Дт7103 Кт 1200
- 10.Дт 3218 Кт6052

Завдання 5.4.

Скласти кореспонденцією рахунків за господарськими операціями:

1. Лізингоодержувач нарахував лізингові платежі за угодою з оперативного лізингу.
2. Нараховані витрати за проведений у банку зовнішній аудит.
3. Нараховано дивідендний дохід за акціями у торговому портфелі банку.
4. Нараховані доходи за кредитами, що надані іншим банкам.
5. Нараховано заробітну плату працівникам банку.
6. Нараховано податок на прибуток банку.
7. Отримано комісійні доходи від кредитного обслуговування клієнтів-фізичних осіб.
8. Здійснені відрахування до резервних фондів за рахунок нерозподіленого прибутку минулих років.
9. Створено резерв на оплату відпускних працівникам банку.
10. Нараховані резерви на покриття збитків від кредитної діяльності по стандартних кредитах клієнтам.

Завдання 5.5.

Фонд оплати праці працівників банку «Сокіл» за січень становить 654000 грн. Банк має зобов'язання щодо правильності та своєчасності нарахувань і сплати відрахувань у фонди соціального страхування.

Здійсніть бухгалтерські проведення щодо нарахування та сплати відрахувань у фонди соціального страхування банком «Сокіл».

Завдання 5.6.

У банку «Меркурій» змінився головний бухгалтер, що спонукало керівництво банку залучити зовнішнього аудитора для проведення аудиторської перевірки. Витрати на оплату послуг аудитора становлять 14000 грн., аудит проводився з 16.02.XXр. до 22.03.XXр.

Здійсніть бухгалтерські проведення щодо нарахування та оплати аудиторських послуг.

Завдання 5.7.

Скласти бухгалтерські проводки та класифікувати доходи і витрати згідно з їх структурою в Плані рахунків бухгалтерського обліку та звіті про прибутки та збитки.

АКБ «Злагода» протягом звітного періоду здійсненні операції (у грн.):

1. Нарахована заробітна плата працівникам банку ..... 12000.
2. Виплачена заробітна плата працівникам банку .....10000.
3. Нарахований аванс на витрати з відрядження.....680.
4. Нараховані проценти за кредитами СГД.....230.
5. Нараховані проценти за короткостроковими депозитами фізичних осіб.....2300.
6. Отримані проценти за короткостроковими кредитами на поточні потреби фізичних осіб.....2650.
7. Нарахована амортизація будівель, що належать банку..... 580.
8. Сплачені орендні платежі.....2000.
9. Передплачені газети та журнали на наступний рік.....1800.
10. Сплачено за рекламні послуги банку рекламному агентству.....2400.

Тестові завдання до теми 5:

Доповніть твердження:

8.1. Збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, що спричинює збільшення власного капіталу називається _____

8.2. Збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, що спричинює збільшення власного капіталу називається _____

8.3. Метод для обрахунку процентних доходів та витрат, при якому використовують фактичну кількість днів у місяці та році має назву – метод _____

Обведіть номер правильної відповіді:

8.4. Рахунки розділу 77 «Відрахування в резерви» за характером є:

- а) активними;
- б) пасивними;
- в) активно - пасивними;

г) контрпасивними.

8.5. Який із зазначених методів не використовують для обрахунку процентних доходів та витрат банку:

- а) метод «факт/факт»;
- б) метод «факт/360»;
- в) метод «30/360»;
- г) метод «30/365».

8.6. Нарахування зборів до фондів соціального страхування відображається проведенням:

- а) Д-т 3552   К-т 3620;
- б) Д-т 7401   К-т 3622;
- в) Д-т 3620   К-т 7401;
- г) Д-т 7401   К-т 1200.

Рекомендована література: основна [1, 2, 4, 9, 10, 13, 17, 19];
додаткова [2, 4, 5, 6, 8, 10].

ТЕМА 6: Облік операцій з кредитування.

Мета заняття: ознайомитись з видами банківських кредитів, з'ясувати особливості організації виконання та погашення кредитних операцій.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

Як і в фінансовому обліку господарюючих суб'єктів, в банківському бухгалтерському обліку під кредитуванням розуміють операцію, коли банк за винагороду надає кошти в розпорядження контрагента на умовах строковості та повернення. Проте, якщо для господарюючого суб'єкта отримання кредитів є епізодом в його діяльності, то для банків кредитування є головним напрямком діяльності. Це важливо враховувати студенту при вивченні теми щодо обліку операцій з кредитування.

Кредити можуть бути короткостроковими, якщо термін їх погашення визначається меншим року, та довгостроковими, якщо термін їх погашення встановлюється більше одного року. Відповідно облік таких кредитів ведеться на різних рахунках. Важливо студенту

враховувати, що у кредитних відносинах банк може виступати і кредитором і позичальником.

Студенту необхідно звернути увагу на особливості обліку процентів за користування кредитами. Для банків проценти є основним джерелом доходів. Їх розмір, порядок нарахування та терміни сплати визначаються договором між банком і контрагентом, який враховує положення нормативно-правових актів держави і в тому числі НБУ.

Студент повинен зрозуміти в чому полягає різниця між процентами за користування кредитами та комісійними доходами за кредитними операціями. Крім підручників та посібників при вивченні матеріалів теми, студенту обов'язково необхідно опрацювати Інструкцію з бухгалтерського обліку кредитних, депозитних операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, яка затверджена Постановою Правління НБУ № 481 від 27.12.2007 р, а також Положення про порядок формування і використання резерву для можливих утрат за кредитними операціями банків, яке затверджене ПП НБУ № 23 від 25.01.2012 р. Найнадійнішим джерелом отримання цих нормативних документів із змінами та доповненнями є інформація в Інтернеті за адресою <http://zakon.rada.gov.ua>.

Завдання 6.1. Кредит у сумі 12 000 грн під 38 % видано 21 липня підприємцю фізичній особі на інвестиційну діяльність (покупка обладнання). Строк погашення кредиту 21 жовтня. Розрахувати нараховані проценти за кредитом за методом «30/360» та відобразити необхідні записи у журналі господарських операцій.

Приклад виконання завдання 6.1.

Розрахуємо нараховані відсотки:

У липні (10 днів користування кредитом):

$$12\,000 \times 0,38 \times 10/360 = 126,67 \text{ грн.}$$

В серпні й вересні (повний місяць):

$$12\,000 \times 0,38 \times 1/12 = 380 \text{ грн.}$$

В жовтні (20 днів використання кредиту):

$$12\,000 \times 0,38 \times 20/360 = 253,33 \text{ грн.}$$

Запишемо данні операції в журналі господарських операцій:

Дата	Етап операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
21.07	Видача кредиту	2071	2600	12 000
30.07	Нарахування відсотків за липень(10 днів)	2078	6027	126,67
30.08	Нарахування відсотків за серпень (30 днів)	2078	6027	380
30.09	Нарахування відсотків за вересень(30 днів)	2078	6027	380
21.10	Нарахування відсотків за жовтень (20 днів)	2078	6027	253,33
22.10	Погашення кредиту	1200	2071	12 000
22.10	Погашення відсотків (виплата відсотків)	1200	2078	1140

Завдання 6.2. ТОВ «Злагода» отримало кредит у банку на інвестиційну діяльність (з метою покупки виробничого обладнання) в сумі 100 000 грн під 35 %. Дата видання кредиту банком 11 серпня. Строк погашення кредиту 11 жовтня. Розрахувати нараховані проценти за кредитом за методом «30/360» та відобразити необхідні записи у журналі господарських операцій.

Завдання 6.3. 10.04 г-н Іванов О.Л. отримав у банку «Дистрой» кредит на придбання будинку в сумі 50 000 грн. на 3 місяці під 25% річних. Банк надав кредит при умові утримання відсотків авансом. Розрахувати нараховані проценти за кредитом за методом «факт/факт» та відобразити необхідні записи у журналі господарських операцій.

Завдання 6.4.

20.10. Фізична особа (громадянин Сидоренко Р.А.) взяла банківський кредит на поточні потреби, виплативши відсотки по кредиту авансом. Сума кредиту 12 000 грн, відсоткова ставка 29 % річних, строк кредиту – 2 місяці (метод нарахування відсотків – «факт/360»). Амортизація дисконту – наприкінці кожного місяця.

Розрахувати проценти та заповнити журнал господарських операцій.

Завдання 6.5. 05.05. підприємство «Грим» – клієнт банку «Директ» звернулося за кредитом для розвитку інвестиційної діяльності на суму 165 000 грн, строком на 6 місяців. Кредит виданий під 34% річних, відсотки виплачуються авансом (метод нарахування відсотків –

«30/360»).

Розрахувати проценти та заповнити журнал господарських операцій.

Завдання 6.6. Фізична особа Лазнікова А.Г. взяла в банку «Пріор» кредит на поточні потреби на 3 місяці під 29% річних. Сума кредиту 10 000 грн. Банк надав фізичній особі кредит за умови утримання відсотків авансом. Розрахувати проценти та заповнити журнал господарських операцій. При розрахунку використовувати метод нарахування відсотків – «факт/360»).

Тестові завдання до практичного заняття 6:

Доповніть твердження:

6.1. Розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик є _____

6.2. Після реєстрації кредитного договору та його підписання сторони оригінал кредитного договору зберігають в _____

6.3. Визнанні банком процентні доходи і витрати відображають в бухгалтерському обліку із застосуванням принципів _____

Обведіть номер правильної відповіді:

6.4. Надано короткостроковий кредит іншому банку:

- а) Дт 1523 Кт 2600;
- в) Дт 1623 Кт 1200;
- с) Дт 1523 Кт 1200;

6.5. Надано довгостроковий кредит в інвестиційну діяльність суб'єкту господарювання:

- а) Дт 2213 Кт 2600;
- в) Дт 2073 Кт 2600;
- с) Дт 2063 Кт 2073;

6.6. Принцип МСБО, за яким статті доходів та витрат враховуються та обліковуються під час здійснення кредитних операцій:

- а) оцінки;
- в) консолідації;
- с) нарахування;

д) обачливості.

Рекомендована література: основна [1, 2, 4, 9, 10, 13, 17, 19]; додаткова [1, 2, 7, , 9, 11].

ТЕМА 7: Облік депозитних операцій.

Мета заняття: ознайомитись з видами банківських депозитів, з'ясувати ведення обліку нарахованих та сплачених доходів та витрат за депозитними операціями у банку.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

Депозитною операцією банку є операція із залучення грошових коштів від вкладників на їх рахунки в банку на договірних засадах або депонування грошових коштів вкладниками з оформленням їх депозитними сертифікатами. Такі депозити бувають вкладами на вимогу і видаються вкладнику на першу вимогу та строкові вклади, які повертаються вкладнику після закінчення обумовленого в договорі строку.

Студент повинен розуміти різницю між активними депозитними операціями, за якими банки розміщують кошти на депозит в інших банках, та пасивними депозитними операціями, при яких банк залучає кошти на депозит.

Всі депозитні операції оформляються договорами між банком та юридичними і фізичними особами. Ці договори, в залежності від характеру взаємовідносин між банком та його контрагентом, можуть бути такими: договір банківського рахунку; договір банківського вкладу з видачею ощадної книжки; договір банківського вкладу з видачею ощадного сертифіката; договір банківського вкладу з видачею іншого документу, що підтверджує внесення грошової суми. Орієнтуючись в зазначених договорах, студенту буде легше опанувати суть обліку депозитних операцій.

Активні операції, а це є операції лише міжбанківські, обліковуються на рахунках першого класу. Активні депозитні операції

також поділяються «на вимогу» та «строкові» із такими ж характеристиками, як і у випадку депозитних операцій із клієнтами банків.

Якщо активні депозитні операції є мало чисельними, бо банки вкладають залучені кошти лише в декількох банках, то пасивні депозитні операції охоплюють велику кількість такого роду операцій та контрагентів. Такі операції можуть бути міжбанківські, клієнтські та операції із сертифікатами.

Найпоширеніші клієнтські пасивні депозитні операції поділяються на три групи: суб'єкти господарювання, фізичні особи, інші суб'єкти.

Студенту необхідно пам'ятати, що депозитні операції банків пов'язані із сплатою чи отриманням процентів. Проценти по депозитних операціях нараховуються за процентними ставками, які передбачені умовами, розробленими банком та які відображені в договорі. Проценти, які банк виплачує своїм клієнтам за вкладами (депозитами), виступають як процентними витрати банку, а проценти, які банк отримує за своїми банківськими депозитами, є його процентними доходами.

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 7.1. 9 березня ТОВ «Айвенго» розміщає в банку «Сальдо плюс» строковий депозит у сумі 100 000 грн на строк 6 місяців по ставці 12 % річних. Гроші переводяться з поточного рахунку, відкритого в цьому банку. Після закінчення строку договору 11 вересня сума депозиту й відсотки зараховуються на поточний рахунок клієнта. Відсотки нараховуються щомісяця.

Розрахувати відсотки по депозитному вкладу та заповнити журнал господарських операцій.

Приклад виконання завдання 7.1

Розрахуємо відсотки за визначеною формулою

$$K = Rx(r \setminus 100xi \setminus N),$$

де K – сума відсотків за період розрахунків (повний або неповний місяць); R – первісна сума (номінал) депозиту; r – річна процентна ставка

(у відсотках); i – число календарних днів у періоді розрахунків; N – число календарних днів у році.

$K = 100\,000 \times (0,12 \times 30/360)$ за кожний повний місяць – 1 000 грн.

$K = 100\,000 \times (0,12 \times 21/360)$ у березні за 21 день – 700 грн.

$K = 100\,000 \times (0,12 \times 10/360)$ у вересні за 10 днів – 333,34 грн.

Необхідно усі операції відбити в журналі господарських операцій

Дата	Зміст операції	Дт	Кт	Сума, грн
09.03	Прийом строкового депозиту	2600	2610	100000
31.03	Нараховані відсотки за березень (21 день)	7021	2618	700
30.04 по 31.08	Нараховані відсотки за 5 повних місяців	7021	2618	5000
11.09	Нараховані відсотки за 10 днів вересня	7021	2618	333,34
11.09	Виплачені відсотки (сума відсотків і сума депозиту зараховується на рахунок клієнта): $700 + 5000 + 333,34 = 6033,34$	2618	2600	6033,34
11.09	Повернення депозиту	2610	2600	100000

Завдання 7.2. У квітні 2014 року прийнято банком «Волга» від фізичної особи кошти на 3 місяця в сумі 10 млн. грн під 21 % річних із щомісячною виплатою простого відсотка.

Визначити яку загальну суму (нарощену суму) отримує на руки фізична особа по закінченні терміну депозиту.

Приклад виконання завдання 7.2

Визначимо необхідно суму за формулою

$$Rd = R \left(1 + n \times r \times \frac{i}{360} \right),$$

де Rd – нарощена сума депозиту, R – основна сума внеску, r – річна процентна ставка, i – період нарахування (у днях), n – кількість періодів нарахування, 360 – кількість днів у році.

$$Rd = 10\,000\,000 \times \left(1 + 3 \times 0,21 \times 30/360 \right) = 10\,525\,000 \text{ грн.}$$

А сума щомісячних відсотків буде складати:

$$K = 10\,000\,000 \times 0,21 \times 30/360 = 175,00 \times 3 = 525\,000 \text{ грн.}$$

Завдання 7.3. Строкові відсотки за депозитним договором нараховуються на внески кожного кварталу по річній ставці 30 % за складними відсотками.

Визначити суму внеску з відсотками, якщо внесок у розмірі 2 000 грн був покладений фізичною особою у банк на 2 роки.

Приклад виконання завдання 7.3.

Розрахуємо яку нарощувану суму отримає фізична особа за формулою

$$Rd = R \left(1 + r \times \frac{i}{360} \right)^n,$$

де Rd – нарощена сума депозиту, R – основна сума внеску, r – річна процентна ставка, i – період нарахування (у днях), n – кількість періодів нарахування, 360 – кількість днів у році.

$$Rd = 2000 \left(1 + 0,30 \times \frac{90}{360} \right)^8 = 2000 \times (1 + 1,075)^8 = 3\,566,95 = 3\,567 \text{ грн.}$$

Розрахуємо, який внесок з відсотками буде отриманий при використанні простих відсотків.

$$Rd = R \left(1 + n \times r \times \frac{i}{360} \right).$$

$$Rd = 2000 \left(1 + 8 \times 0,30 \times \frac{90}{360} \right) = 2\,000 \times 1,6 = 3\,200 \text{ грн.}$$

Завдання 7.4. 19 березня ТОВ «Портал» розміщає в банку «Благо» строковий депозит у сумі 180 000 грн на строк 6 місяців по ставці 14 % річних. Гроші переводяться з поточного рахунку, відкритого в цьому

банку. Після закінчення строку договору 13 вересня сума депозиту й відсотки зараховуються на поточний рахунок клієнта. Відсотки нараховуються щомісяця.

Розрахувати відсотки по депозитному вкладу та заповнити журнал господарських операцій.

Завдання 7.5. Визначити наращену суму капіталу, якщо його сума становить 2 000 грн при складній річній процентній ставці 7 % і періоді нарахування 5 років. Порівняти отриманий результат з розміром наращеної суми, розрахованої з використанням ставки простих відсотків.

Завдання 7.6. Строкові відсотки за депозитним договором нараховуються на внески кожного кварталу по річній ставці 33 % за складними відсотками. Визначити суму внеску з відсотками, якщо внесок у розмірі 1 000 грн був покладений фізичною особою у банк на 2 роки.

Завдання 7.7. Визначте, яку суму (R) слід вкласти в банк під 6 % річних по складній ставці на 2 роки, щоб наприкінці даного періоду одержати 2000 грн. (Rd).

Завдання 7.8.

18 квітня фірма «Велта» розмістила в банку терміновий депозит в сумі 102 000 грн на термін 5 місяців по ставці 22 % річних.

Розрахувати відсотки по депозитному вкладу та заповнити журнал господарських операцій. При визначенні розміру відсотків використовувати метод нарахування відсотків «факт/360».

Тестові завдання до теми 7:

Обведіть номер правильної відповіді:

7.1. Ощадними сертифікатами на пред'явника оформляють вклади на строк:

- а) більший ніж 30 днів;
- б) більший ніж 60 днів;
- в) більший ніж 90 днів;
- г) більший ніж 365 днів.

7.2. Перерахування коштів клієнтом – юридичною особою банку на депозитний рахунок відображають проведенням:

- а) Дт 2610   Кт 2600;
- б) Дт 2615   Кт 2620;
- в) Дт 2600   Кт 2615;
- г) Дт 2605   Кт 1200.

7.3. До залучених коштів банку не належать:

- а) вклади на вимогу;
- б) операції репо;
- в) строкові депозити;
- г) залишки на поточних рахунках клієнтів.

7.4. Грошові кошти на вкладні (депозитні) рахунки перераховуються юридичними особами:

- а) з поточних рахунків даних юридичних осіб;
- б) з поточних рахунків інших юридичних осіб;
- в) з іншого вкладного (депозитного) рахунка даної юридичної особи-депонента;
- г) готівкою.

7.5. Внесення депозиту фізичною особою відображають проведенням:

- а) Дт 1001   Кт 2635;
- б) Дт 2600   Кт 1001;
- в) Дт 2600   Кт 2610;
- г) Дт 2602   Кт 6110.

7.6 Залучення коштів на вклад на вимогу підприємства відобразатиметься таким бухгалтерським проведенням:

- а) Дт 2610   Кт 2600;
- б) Дт 2600   Кт 2600;
- в) Дт 1200   Кт 2600;
- г) Дт 2600   Кт 1200.

Рекомендована література: основна [1, 2, 4, 9, 10, 13, 17, 19];
додаткова [2, 4, 5, 6, 8, 10].

ТЕМА 8: Облік операцій з цінними паперами.

Мета занять: ознайомитись з видами банківських операцій з

цінними паперами, з'ясувати основні терміни теорії цінних паперів та особливості їх обліку.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

Студенту необхідно зрозуміти, що цінними паперами є грошові документи, які засвідчують право володіння або відносини позики, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила та їх власником і передбачають, як правило, виплату доходу власнику у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових і інших прав, що випливають із цих документів, іншим особам.

При вивченні теми обліку операцій з цінними паперами для студента важливо познайомитися із положеннями Закону України «Про цінні папери і фондову біржу», від 23.02.06 № 3480 - IV (із змінами) та із «Інструкцією про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України», затвердженою ПП НБУ від 17.06.04 № 280.

Зокрема в зазначеному Законі України студент ознайомиться із переліком цінних паперів, які випускаються в Україні. До них відносяться: акції, облігації внутрішніх та зовнішніх державних позик, облігації місцевих позик, облігації підприємств, казначейські зобов'язання, ощадні сертифікати, інвестиційні сертифікати, векселі, приватизаційні папери.

Для обліку цінних паперів у Плані рахунків бухгалтерського обліку банків України передбачений 3 клас рахунків «Операції з цінними паперами та інші активи і зобов'язання». В цьому класі цінні папери обліковуються на таких розділах та групах рахунків: 30 «Цінні папери в торговому портфелі банку»; 31 «Цінні папери в портфелі банку на продаж»; 32 «Цінні папери в портфелі банку до погашення»; 33 «Цінні папери власного боргу, крім субординованого боргу».

Студенту необхідно пам'ятати, що окремо ведеться облік цінних паперів, що засвідчують вкладення (інвестиції) банку в асоційовані і дочірні компанії. Для цього в Плані рахунків передбачені рахунки 4 класу - в розділі 41 «Інвестиції в асоційовані компанії» та розділі 42 «Інвестиції в дочірні компанії».

Наведений перелік груп рахунків розділів першого, третього і четвертого класів рахунків свідчить про те, що Планом рахунків передбачено вести облік цінних паперів в розрізі чотирьох портфельів: торговий портфель банку, цінні папери в портфелі на продаж, цінні папери в портфелі банку до погашення та цінні папери власного боргу (інвестиції в асоційовані та дочірні компанії), крім субординованого боргу. Таким же чином це передбачається главою 3 Інструкції з бухгалтерського обліку з цінними паперами в банках України.

Для студента важливо опанувати принципами оцінки цінних паперів. Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України № 358 передбачено, що придбані цінні папери (крім цінних паперів у торговому портфелі, інвестицій в асоційовані та дочірні компанії) первісно оцінюються та відображаються в бухгалтерському обліку за справедливою вартістю, до якої додаються витрати на операції з придбання таких цінних паперів. Цінні папери в торговому портфелі первісно оцінюються за справедливою вартістю. Витрати на операції з придбання визнаються за рахунками витрат під час первісного визнання таких цінних паперів. Витрати на операції з придбання боргових цінних паперів у портфель на продаж або в портфель до погашення відображаються за рахунками з обліку дисконту (премії) на дату їх придбання.

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 8.1.

01.10.XX р. банк «Країна» придбав 500 акцій, що були випущені «Укрексімбанком», за ціною 7,30 грн за акцію з наміром отримати прибуток від збільшення ринкової ціни. 01.11.XX р. внаслідок збільшення ринкової вартості відбулася дооцінка акцій - 1,20 грн за 1 шт.

06.01.XX р. наступного року «Укрексімбанк» оголосив дивіденди 0,3 грн на акцію. 08.01.XX р. банк «Країна» отримав дивіденди. 15.01.XX р. ціна акцій «Укрексімбанку» почала зростати і 21.01.XX р. досягла 8,90 грн. Банк «Країна» цього ж дня продав акції іншому покупцеві.

Здійснити всі розрахунки і провести всі бухгалтерські проведення за завданням.

Приклад виконання завдання 8.1.

01.10.XX р. банк «Країна» придбав 500 акцій, що були випущені «Укрексімбанком»:

Дт 3002 Кт 1200 $500 \times 1,20 = 3650$ грн (торговий портфель).

01.11.XX р. унаслідок збільшення ринкової вартості відбулася дооцінка акцій - 1,20 грн за 1 шт.:

Дт 3007 Кт 6203 $1,20 \times 500 = 600$ грн.

06.01.XX р. наступного року «Укрексімбанк» оголосив дивіденди 0,3 грн на акцію:

Нарахування дивідендів банком «Країна»:

Дт 3008 Кт 6300 $0,3 \times 500 = 150$ грн.

08.01.XX р. банк «Країна» отримав дивіденди:

Дт 1200 Кт 3008 150 грн.

15.01.XX р. ціна акцій «Укрексімбанку» почала зростати і 21.01.XX р. досягла 8,90 грн. Банк «Країна» цього ж дня продав акції іншому покупцеві:

Дт 1200 $8,90 \times 500 = 4450$ грн.

Кт 3002 3650 грн.

Кт 3007 (списуємо дооцінку) 600 грн.

Кт 6203 $(4450 - 3650 - 600) = 200$ грн (прибуток від продажу).

Завдання 8.2.

Банк випустив дворічні ощадні сертифікати на суму 56 000 грн і реалізував їх фізичним особам за ціною 52 500 грн. Процентна ставка за сертифікатами - 9 % річних.

Зробити бухгалтерські проведення за реалізацією сертифікатів, нарахуванням і сплатою щомісячних процентів, а також за іншими супутніми операціями.

Завдання 8.3.

Банк придбав акції, емітентом яких є фінансова компанія, на загальну суму 370 000 грн. На момент придбання компанія-емітент

zareestruvala statutnyi kapital v sumi 1 000 000 грн. Na kinets' zvitnoho roku kompaniya zvituvala pro sumu chistoho pributku 140 000 грн, z yakoї 50 000 грн spryamovano na виплату дивідендів.

Vidobraziti cherez bukhgalters'ki provedennya zaznacheni operacii za finansovimi investitsiyami. Provesti vidpovidni rozrahunki.

Завдання 8.4.

Bank prodav 2000 akcii verstatobudivnoho koncernu za cinoю 20 грн za akciu. V obliku akcii vrakhovувались u portfelі banku na prodazh i oblikovувались za balansovoyu vartistyu 17 грн za akciu. Suma sformovanogo rezervu pid znechinennya cinnykh paperv u portfelі banku na prodazh stanovity 1000 грн.

Zrobiti bukhgalters'ki zapisi za umovami zavdannya.

Тестові завдання до практичних занять з теми 8:

Обведіть номер правильної відповіді:

8.1. Do spetsialnykh parametrov analitichnykh rakhunkiv z obliku cinnykh paperv належить:

- а) номер балансового рахунка;
- б) код контрагента;
- в) код валюти;
- г) місце емісії цінних паперів.

8.2. Operacii z anderaityngu vidobrazhayut na rakhunkakh:

- а) 9819, 9818;
- б) 9500, 9550;
- в) 9300, 9310;
- г) 9707, 9704.

8.3. Cinni papery v dokumentarniy formi, sho pryyinyati na zberigannya, oblikovuyut:

- а) Д-т 9702   К-т 991;
- б) Д-т 991   К-т 9819;
- в) Д-т 3019   К-т 1200;
- г) Д-т 1500   К-т 3200.

8.4. Portfel'ni investitsii - це:

- а) інвестиції в дочірні банки;
- б) інвестиції в асоційовані банки;
- в) портфель акцій інших банків у торговому портфелі;

8.5. *Етапи інвестиційної діяльності банку з цінними паперами включають:*

- а) визначення цілей і форми інвестицій;
- б) вибір емісійних інструментів;
- в) державна реєстрація випуску акцій;
- д) розміщення акцій на первинному ринку цінних паперів.

Рекомендована література: основна [1, 2, 4, 9, 10, 13, 17, 19];
додаткова [2, 4, 5, 6, 8, 10].

ТЕМА 9: Облік операцій в іноземній валюті.

Мета занять: ознайомитись з валютними операціями в КБ, з обліком готівкових обмінних операцій та правилами випуску та обігу валютних деривативів.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

1. При вивченні теми обліку операцій банку в іноземній валюті студенту рекомендується ознайомитися з «Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України : Затв. постановою Правління Національного банку України 17.11.04 № 555 – Режим доступу: // www.rada.gov.ua.

Зазначена інструкція розроблена на основі Законів України та нормативно-правових актів НБУ і ґрунтується на основних вимогах міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Студент повинен звернути увагу на те, що, як і господарюючі суб'єкти, банки здійснюють бухгалтерський облік операцій в іноземній валюті та банківських металах, у подвійній оцінці, а саме в номінальній сумі іноземної валюти, одиницях ваги металу, щодо яких установлюється офіційний курс гривні, - тройських унціях та гривневому еквіваленті за офіційним курсом.

Інструкція 555 (із зазначеними змінами) визначає порядок відображення операцій в іноземній валюті під час первісного визнання. Вони відображаються у валюті звітності шляхом перерахунку суми в іноземній валюті із застосуванням офіційного курсу гривні до іноземних валют на дату здійснення операції. Тут же встановлено, які зміни необхідно вносити в дані обліку при зміні курсу гривні до іноземних валют. При цьому студент повинен зрозуміти, що зі зміною офіційного курсу залишок за монетарними статтями балансу в іноземній валюті не змінюється, а змінюється тільки його еквівалент у гривні.

Доходи і витрати (нараховані, отримані, сплачені) в іноземній валюті відображаються в бухгалтерському обліку за рахунками класів 6 і 7 у національній валюті за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату їх визнання з використанням технічних рахунків групи 380 «Позиція банку щодо іноземної валюти та банківських металів».

Студент повинен пам'ятати, що порядок відображення в бухгалтерському обліку операцій з готівкою в іноземній валюті та банківськими металами у фізичній формі, іншими фінансовими та платіжними інструментами в іноземній валюті та банківських металах не регулюється Інструкцією 555.

Важливо звернути увагу на те, що для відображення в бухгалтерському обліку операцій банків в іноземній валюті та банківських металах використовуються такі рахунки: класу 1 «Казначейські та міжбанківські операції» - 1200, 1500, 1600; класу 2 «Операції з клієнтами» - 2600, 2603, 2620, 2650, 2800, 2801, 2900, 2909; класу 3 «Операції з цінними паперами та інші активи і зобов'язання» - 3540, 3541, 3640, 3800, 3801; класу 5 «Капітал банку» - 5102; класу 6 «Доходи» - 6100, 6109, 6110, 6114, 6119, 6240, та класу 9 «Позабалансові рахунки» - 9200, 9210, 9350, 9360, 9703, 9830, 9831, 990, 991, 9920.

Аналітичний облік активів і зобов'язань в іноземній валюті та банківських металах, реалізованих та нереалізованих результатів за операціями в іноземній валюті, відкритих валютних позицій та їх гривневих еквівалентів, здійснюється в розрізі кодів валют і банківських

металів.

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 9.1.

Банк виконує заявку клієнта на придбання 100 000 дол. США для розрахунку за зовнішньоекономічним контрактом. Придбання валюти відбувається на міжбанківському валютному ринку способом укладання угоди з банком-продавцем на таких умовах:

- 1) курс угоди дол./грн - 5,30;
- 2) офіційний курс попереднього дня дол./грн - 5,32;
- 3) комісійна винагорода банку - 0,3 % від гривневого еквівалента 100 000 дол. США за офіційним курсом (сплачує клієнт);
- 4) комісійна винагорода банку-продавцю сплачується обслуговуючим банком - 0,2 % від гривневого еквівалента купленої валюти за курсом угоди.

Описати процедуру розрахунку, зазначити всі необхідні бухгалтерські проведення.

Приклад виконання завдання 9.1.

1. За офіційним курсом, який був чинний минулого дня, банк перераховує еквівалент у гривнях іноземної валюти, яку необхідно купити. На підставі платіжного доручення клієнта банк списує цю суму з його поточного рахунка і депонує на рахунку 2900 П «Кредиторська заборгованість за операціями з купівлі-продажу іноземної валюти, банківських та дорогоцінних металів для клієнтів банку».

Банк стягує з клієнта суму комісійної винагороди за виконання операції. Оскільки пряме стягнення заборонено, сума комісійної винагороди має бути включена до платіжного доручення клієнта на списання коштів у сумі еквівалента:

Дт 2600.980 Кт 2900.980 - $(5,32 \times \$ 100\,000 + 5,32 \times \$ 100\,000 \times 0,003 = 532\,000 \text{ грн} + 1596 \text{ грн} = 533\,596 \text{ грн})$.

2. Банк зараховує суму комісійної винагороди 1596 грн на доходи:

Дт 2900.980 Кт 6114.980 (1596 грн).

3. Еквівалент у гривнях за курсом угоди 530 000 грн банк

перераховує до вповноваженого банку, який продаватиме валюту:

Дт 2900.980 Кт 1500.980 - $(5,30 \times \$ 100\,000 = 530\,000 \text{ грн})$.

4. Банк клієнта сплачує суму комісійної винагороди 1060 грн уповноваженому банку-продавцю валюти за курсом угоди:

Дт 7104.980 Кт 1500.980 - $(530\,000 \times 0,002 = 1060 \text{ грн})$.

5. Банк сплачує 1,5% внесків до Пенсійного фонду 7980 грн і списує цю суму з клієнта за офіційним курсом на основі наданого банку платіжного доручення:

Дт 2600 Кт 2909 - $(532\,000 \times 0,015 = 7980 \text{ грн})$.

6. Банк перераховує належну суму до Пенсійного фонду - 7980 грн:

Дт 2909 Кт 1200 - (7980 грн) .

7. Уповноважений банк зараховує клієнту суму проданої валюти - \$ 100 000:

Дт 1500.840 Кт 2600.840 - $(\$ 100\,000)$.

8. Залишок невикористаної суми, що депонована на рахунку 2900, - 2000 грн, банк повертає на гривневий рахунок клієнта:

Дт 2900.980 Кт 2600.980 - $(532\,000 - 530\,000 = 2000 \text{ грн})$.

Завдання 9.2.

Юридична особа-резидент, клієнт банку, уклав угоду з юридичною особою-нерезидентом (постачальником продукції), яка обслуговується банком-кореспондентом в іншій країні. Розрахунки будуть проводитися за допомогою відкриття документарного акредитива на суму \$ 2 200 000. Курс на дату депонування коштів - 10,542 грн за 1 дол., курс на дату перерахунку коштів - 10,538 грн за 1 дол.

Відобразити зміст операції через потрібні бухгалтерські проведення.

Завдання 9.3.

Клієнтом банку АТ «Базіс» подано заявку банкові на продаж \$ 5400, котрі зараховано на його поточний валютний рахунок як виручка від реалізації продукції. Офіційний курс долара на дату виконання операції 10,05. Курс угоди, що підписаний обслуговуючим банком з банком-кореспондентом, - 10,02. Комісійна винагорода: обслуговуючому

банку від АТ - 0,4 %; банку-кореспонденту від обслуговуючого банку - 0,35 % від гривневого еквівалента проданої валюти.

Відобразити через бухгалтерські проведення зміст усіх операцій з продажу валюти для клієнта.

Завдання 9.4.

Фірмою «Фокстрот» в касу банку здано виручку в іноземній валюті для зарахування на поточні валютні рахунки: дол. США - 810, євро - 1500.

Виконати бухгалтерські записи щодо умов завдання.

Банк «Базіс» видав аванс касиру обмінного пункту 50 000 грн і 2000 дол. США. Звіт касира містить такі дані: куплено 150 дол. США - курс 10,03; 320 євро - курс 14,05. Залишок іноземної валюти та залишок авансу в гривнях здано до каси банку.

Визначити еквівалент у гривнях; за наведеними операціями скласти потрібні бухгалтерські проведення.

Тестові завдання до практичних занять з теми 9:

Доповніть твердження:

9.1. Згідно з чинним законодавством України, банки мають право здійснювати валютні операції тільки після отримання генеральної ліцензії, яку видає _____.

9.2. Активи і зобов'язання в іноземній валюті і банківських металах у фінансовій звітності відображаються в _____ за офіційним курсом на дату їх визнання.

9.3. Рахунки, що не несуть економічного навантаження і які використовують для технічного здійснення операцій називаються _____ рахунками.

Обведіть номер правильної відповіді:

9.4. Банки мають право здійснювати валютні операції за наявності:

- а) банківської ліцензії;
- б) письмового дозволу;
- в) розпорядження Правління НБУ;

д) Положення про валютні операції банку.

9.5. Валютна позиція банку - це:

а) співвідношення між активами і зобов'язаннями банку;

б) співвідношення між активами і пасивами банку, які виражені в іноземній валюті;

в) зобов'язаннями в тій самій іноземній валюті;

д) різниця між балансовими активами банку в іноземній валюті та балансовими зобов'язаннями в іноземній валюті.

9.6. Здійснювати операції на міжбанківському валютному ринку не можуть такі суб'єкти:

а) Національний банк України;

б) іноземні банки;

в) кредитно-фінансові установи-нерезиденти, які одержали індивідуальний дозвіл НБУ;

г) банки України, які мають ліцензію НБУ на здійснення операцій з валютними цінностями;

д) страхові компанії, що мають ліцензію НБУ на здійснення валютних операцій.

ж) інші юридичні особи.

Рекомендована література: основна [1, 2, 4, 9, 10, 13, 17, 19]; додаткова [2, 4, 5, 6, 8, 10].

ТЕМА 10: Облік операцій банку з основними засобами та нематеріальними активами.

Мета занять: ознайомитись з обліком основних засобів та нематеріальних активів, з порядком нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

Облік основних засобів в банках здійснюється згідно із положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», а також згідно з Інструкцією з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України, яка затверджена ПП НБУ від 20.12.2005 № 480 із

змінами від 23.05.2012 р. Інструкція визначає, що облік об'єктів основних засобів ведеться із застосуванням первинних документів, передбачених законодавством України.

Студенту необхідно знати, що порядок ведення аналітичного обліку основних засобів та складання первинних документів визначається обліковою політикою банку з урахуванням вимог законодавства України. Для відображення в бухгалтерському обліку операцій з основними засобами банки можуть використовувати транзитні рахунки, рахунки кредиторської та дебіторської заборгованості згідно з обліковою політикою з подальшим відображенням цих операцій за відповідними рахунками.

Банки, як і господарючі суб'єкти, використовують в бухгалтерському обліку та оцінюють основні засоби за справедливою вартістю. В основному справедливою вартістю придбаних ідентифікованих активів (земля, будівлі, машини та устаткування) є ринкова їх вартість. Для інших основних засобів справедливою вартістю є відновлювана вартість з вирахуванням суми зносу на дату оцінки.

Облік витрат, пов'язаних із поліпшенням основних засобів та вдосконаленням нематеріальних активів, здійснюється за рахунками обліку капітальних інвестицій.

Студенту необхідно пам'ятати, що первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних із поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), у результаті чого збільшуються майбутні економічні вигоди, первісно очікувані від використання цього об'єкта.

Витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта основних засобів у придатному для використання стані та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, відноситься до складу витрат звітного періоду і не впливають на його залишкову вартість.

Зокрема, студент повинен звернути увагу на те, що банк має класифікувати необоротні активи як утримувані для продажу, якщо

балансова вартість таких активів відшкодовуватиметься шляхом операції з продажу, а не поточного використання. Необоротні активи класифікуються як утримувані для продажу, якщо на дату прийняття рішення щодо визнання їх активами, що утримуються для продажу, виконуються такі умови: стан активів, у якому вони перебувають, дають змогу здійснити негайний продаж і є високий ступінь імовірності їх продажу протягом року з дати класифікації.

Необоротні активи, що утримуються банком для продажу, оцінюються і відображаються в бухгалтерському обліку за найменшою з двох оцінок: балансовою вартістю або справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж. При цьому амортизація на необоротні активи, утримувані для продажу, не нараховується.

Студенту необхідно зрозуміти, що не визнаються нематеріальними активами і підлягають відображенню в складі витрат звітного періоду, у якому вони були здійснені, такі витрати:

- на дослідження;
- на підготовку і перепідготовку кадрів;
- на рекламу;
- на створення, реорганізацію та переміщення банку або його частини;
- на створення внутрішньої ділової репутації банку, вартість видань.

Нарахування амортизації нематеріальних активів здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється банком під час його первісного визнання.

Нарахування амортизації нематеріальних активів здійснюється відповідно до внутрішніх положень банку з обліку нематеріальних активів.

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 10.1.

На балансі банку обліковується будинок вартістю 100 000 грн. Банк виконує роботи господарським способом з його добудови. Здійснено такі

витрати:

- придбання будівельних матеріалів - 20 000 грн;
- нарахування заробітної плати робітникам - 10 000 грн;
- нарахування платежів до Єдиного соціального фонду (37,8%) -

визначити ...;

Скласти бухгалтерські записи за операціями, заповнити пропущені суми нарахувань на заробітну плату та визначити остаточну вартість будівлі.

Приклад виконання завдання 10.1.

1. Видача будівельних матеріалів у підзвіт:

Дт 3402 Кт 3400 - 20 000 грн.

2. Нархування заробітної плати робітникам, які виконували роботи з добудови:

Дт 4430 Кт 3652 - 10 000 грн.

3. Згідно з законом нарахування до Єдиного соціального внеску складають: $10\,000 \times 37,8\% = 3780$ грн:

Дт 4430 Кт 3622 - 3780 грн.

4. Списано будівельні матеріали, використані на добудову:

Дт 4430 Кт 3402 - 20 000 грн.

5. Відображено в обліку збільшення вартості будівлі на суму витрат, пов'язаних з добудовою, тобто 33 780 грн (20 000 + 10 000 + 3780):

Дт4400 Кт4430 -33 780 грн.

Після добудови будинок обліковується за ціною 133 780 грн (100 000 + 33 780).

Завдання 10.2.

На балансі банку обліковується гараж. Первісна вартість будівлі - 70 000 грн. Нарховано знос протягом терміну експлуатації - 20 000 грн. Справедлива вартість об'єкта на дату складання балансу - 89 000 грн.

Відобразити в обліку процедуру переоцінки та скласти відповідні бухгалтерські проведення на суму дооцінки вартості зносу.

Завдання 10.3.

Банк «Логос» реалізує надлишкове обладнання первісною вартістю 23900 грн та нарахованим зносом 1500 грн за 32000 грн, у т. ч. ПДВ. Банком «Логос» списано морально зношене обладнання первісною вартістю 11200 грн. та нарахованим зносом 6245 грн. При інвентаризації виявлено нестачу об'єкта основних засобів первісною вартістю 2600 грн. та нарахованим зносом 452 грн. (винну особу встановлено).

Скласти бухгалтерські проведення за операціями банку «Логос».

Завдання 10.4.

Банк «Правекс» здійснює господарським способом капітальний ремонт споруди, що використовується в операційній діяльності банку. Витрати на капітальний ремонт становлять:

- вартість будівельних матеріалів 35600 грн.,
- заробітна плата робітникам 20830 грн.,
- відрахування на соціальні заходи (визначити самостійно),
- витрати на спожиту електроенергію 1600 грн.

Скласти бухгалтерські проведення за операціями банку.

Завдання 10.5.

Банк «Меркурій» в серпні оплатив патент вартістю 7800 грн. із терміном використання 4 роки. Патент оприбутковано за ціною придбання 1 вересня. Амортизація нараховується рівномірним методом. Скласти бухгалтерські проведення за операціями банку за третій квартал.

Завдання 10.6.

Керівництво банку «Соціальний» вважає за необхідне списання програми автоматизації бухгалтерського обліку, тому що вона морально застаріла і не відповідає більше критеріям визнання активу. Первинна вартість програми - 12480 грн., термін використання - 6 років. Програма була в експлуатації 4 роки. Скласти бухгалтерські проведення за операціями ліквідації нематеріального активу у банку «Соціальний».

Тестові завдання до теми 10:

Доповніть твердження:

7.1 Суму дооцінки залишкової вартості об'єкта основного засобу включають до складу _____

7.2. Систематичний розподіл вартості основних засобів та нематеріальних активів банку, яка амортизується, протягом строку їх корисного використання називається _____

7.3. Будівлі споруди банку, їх структурні компоненти та передавальні пристрої відносяться до _____ групи основних засобів.

Обведіть номер правильної відповіді:

7.4. Якого методу не існує для визначення вартості одиниці запасів матеріальних цінностей:

- а) методу середньозваженої вартості;
- б) методу ідентифікованої вартості;
- в) методу ФІФО;
- г) кумулятивного методу.

7.5. При вибутті основних засобів складають:

- а) акт списання;
- б) акт вибуття;
- в) акт знищення;
- г) виписний акт.

7.6. Придбані нематеріальні активи відображають:

- а) за Д-т 4400;
- б) за Д-т 4300;
- в) за Д-т 3400;
- г) за Д-т 3500.

Рекомендована література: основна [1, 2, 4, 9, 10, 13, 17, 19];
додаткова [2, 4, 5, 6, 8, 10].

ТЕМА 11: Облік лізингових операцій банку.

Мета заняття: ознайомитись з об'єктами лізингу, обліком операційного фінансового лізингу та обліком операцій з оперативного лізингу.

Поради та вказівки викладача до опрацювання теми:

При самостійному вивченні теми обліку операцій з лізингу в банках

України студент повинен, насамперед, оволодіти економічною суттю лізингу, досягнути його актуальності для держави в період становлення ринкової економіки.

Студенту важливо ознайомитися із Законом України «Про лізинг», в якому визначені юридичні основи організації лізингу, вимоги до укладання угоди про лізинг, права і обов'язки сторін, які причетні до лізингових операцій, та мати уяву про те, що лізинговою діяльністю займаються крім банків багато різновидів господарюючих суб'єктів будь-яких видів економічної діяльності. Відповідно зазначені господарюючі суб'єкти мають свої особливості з організації лізингової діяльності та обліку відповідних операцій.

Стосовно обліку лізингових (орендних) операцій в банках студент має ґрунтовно вивчити розділ 8 «Облік лізингових (орендних) операцій» «Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України», затвердженої Постановою Правління НБУ від 20.12.2005 р. № 480 (із змінами і доповненнями від 23.11.20012 р. за №203), а також з відповідними розділами підручників і посібників з обліку в банках України.

Зазначена Інструкція визначає, що залежно від умов лізингу (оренди) щодо передавання всіх ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на актив, лізинг (оренда) поділяється на фінансовий або оперативний. Фінансовий лізинг (оренда) - оренда, умовами якої передбачається передавання всіх ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на актив. Право власності може з часом передаватися або не передаватися. Лізинг (оренда), що не передбачає передавання всіх ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на актив, класифікується оперативним. Обліку витрат на утримання об'єкта необоротних активів, отриманого в фінансовий лізинг (оренду) у бухгалтерському обліку відображаються за рахунком 7421.

Практичні навчальні завдання для самостійного розв'язання:

Завдання 11.1.

Лізингоодержувач уклав угоду з оперативного лізингу будинку на 5

років. Вартість будівлі 100 000 грн. Строк корисного використання 10 років. Вартість будівлі, що зазначена в угоді 130 000 грн. Щорічна лізингова плата 24 000 грн. Визначена ліквідаційна вартість 15 000 грн. Лізингодавець застосовує прямолінійний метод нарахування амортизації.

Відобразити в обліку зміст наведених операцій на баланс лізингодавця та лізингоодержувача.

Приклад виконання завдання 11.1.

Відображення операцій оперативного лізингу на балансі лізингодавця:

1. Передавання об'єкта в оперативний лізинг:

Дт 4400.1 Кт 4400.2 на суму 100 000 грн,

де 4400.1 - «Основні засоби», аналітичний рахунок «Оперативний лізинг»; 4400.2 - «Основні засоби», аналітичний рахунок «Власні основні засоби».

2. Нарухування амортизації:

Дт 7423 Кт 4409.1 на суму 708,33 грн

Розрахунок: - річна сума амортизаційних відрахувань: $100\,000 - 15\,000 = 85\,000 / 10 = 8500$ грн; - щомісячна сума амортизаційних відрахувань: $8500 / 12 = 708,33$.

3. Нарухування лізингових платежів $24\,000 / 12 = 2000$ грн у місяць

Дт 3578 Кт 6395 - 2000 грн.

Отримання лізингових платежів Дт 1200 Кт 3578 - 2000 грн.

Після закінчення терміну дії лізингової угоди:

- на вартість поверненого об'єкта лізингу:

Дт 4400.2 Кт 4400.1 - 100 000 грн;

- на суму нарахуваного зносу $2000 \times 5 \text{ років} = 10\,000$ грн:

Дт 4409.1 Кт 4409.2 - 10 000 грн.

Відображення операцій оперативного лізингу на балансі лізингоодержувача:

1. Одержання об'єкта в оперативний лізинг:

Дт 9840 Кт 9910 - 130 000 грн.

2. Нарухування лізингових платежів щомісяця:

Дт 7395 Кт 3678 - 708,33 грн.

3. Сплата лізингових платежів щомісяця:

Дт 3678 Кт 1200 - 708,33 грн.

4. Повернення об'єкта лізингу після закінчення угоди

Дт 9910 Кт 9840 - 130 000 грн.

Завдання 11.2.

Лізингоодержувач уклав угоду з оперативного лізингу будинку на 7 років. Вартість будівлі 250 000 грн. Строк корисного використання 12 років. Вартість будівлі, що зазначена в угоді 140 000 грн. Щорічна лізингова плата 25 000 грн. Визначена ліквідаційна вартість 25 000 грн. Лізингодавець застосовує прямолінійний метод нарахування амортизації.

Відобразити в обліку зміст наведених операцій на баланс лізингодавця та лізингоодержувача.

Завдання 11.3.

Банк «Захід» уклав угоду з банком «Схід» про передавання йому в оперативний лізинг будинку строком на 9 років. Вартість будівлі 4 600 000 грн. Строк корисного використання будівлі 20 років. Визначена ліквідаційна вартість 500 000 грн, щорічна лізингова плата 45 000 грн. Нарухування амортизації провадиться методом зменшення залишкової вартості.

Скласти бухгалтерські проведення на балансі лізингодавця та лізингоодержувача за операціями відповідно до умови завдання.

Завдання 11.4.

Визначити сутність господарської операції, зміст якої узагальнює бухгалтерське проведення:

1.	Дт 7395	Кт 3678
2.	Дт 9910	Кт 9840
3.	Дт 9840	Кт 9910
4.	Дт 3678	Кт 1200
5.	Дт 7395	Кт 3500
6.	Дт 7028	Кт 3678

7.	Дт3578	Кт 6395
8.	Дт 2078	Кт 6028
9.	Дт 2600	Кт 2078
10.	Дт 1528	Кт 6018
11.	Дт 4409	Кт 4400
12.	Дт 7490	Кт 4400
13.	Дт 1525, 2075	Кт 6490
14.	Дт 1525, 2075	Кт 4400
15.	Дт3578	Кт 1525, 2075
16.	Дт1200	Кт 1528,2078
17.	Дт 1529, 2079	Кт 1528,2078
18.	Дт9600, 9601	Кт 9910
19.	Дт 4400	Кт3615
20.	Дт 3678	Кт 1200, 1001
21.	Дт3615	Кт 1200, 1001
22.	Дт 7423	Кт 4409.1

Завдання 11.5.

Банк «Відродження» уклав угоду з ПАТ «Інтер-концерн» про передавання йому в оперативний лізинг будинку строком на 10 років. Вартість будівлі - 2 800 000 грн. Строк корисного використання будівлі - 25 років. Визначена ліквідаційна вартість - 600 000 грн, щорічна лізингова плата - 48 000 грн. Нарахування амортизації провадиться рівномірним методом.

Скласти бухгалтерські проведення на балансі лізингоодержувача за операціями відповідно до умови завдання.

Тестові завдання до теми 11:

Доповніть твердження:

11.1 *Активи, що передані в фінансовий лізинг, лізингодавець обліковує як _____*

11.2. *Облікові норми, правила та процедури лізингових операцій*

визначено Інструкцією з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів комерційних банків України, затвердженою Постановою Правління НБУ № _____

11.3. Витрати лізингоотримувача на поліпшення об'єкта фінансового лізингу відображаються як _____

Обведіть номер правильної відповіді:

11.4. Нараховані процентні витрати на основні засоби, отримані в оперативний лізинг:

- а) Д-т 7395   К-т 3678;
- б) Д-т 7395   К-т 3578;
- в) Д-т 7395   К-т 4530;
- г) Д-т 7395   К-т 3574.

11.5. Нараховано амортизацію на об'єкт оперативного лізингу:

- а) Д-т 7423   К-т 4409.1;
- б) Д-т 7423   К-т 4409.2;
- в) Д-т 7423   К-т 6028;
- г) Д-т 6028   К-т 7423.

11.6. Амортизація за об'єктами оперативного лізингу нараховується:

- а) щомісяця;
- б) за домовленістю;
- в) за умовами угоди;
- г) поквартально.

Рекомендована література: основна [1, 2, 4, 9, 10, 13, 17, 19];
додаткова [2, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12].

4. ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Предмет та об'єкти банківського обліку.
2. Структурні елементи методології банківського обліку.
3. Охарактеризувати систему рахунків бухгалтерського обліку в банках на основі Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

4. Дати характеристику структурі і основним принципам ведення обліку в банках, що відображені в Положенні про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України.

5. Види банківського обліку та їх взаємозв'язок.

6. Організація облікового процесу в банках.

7. Особливості облікової політики банку.

8. Основи ведення аналітичних рахунків в обліку банків.

9. Суть і класифікація банківської документації.

10. Система синтетичних рахунків для обліку капіталу банку.

11. Облік операцій з формування капіталу банку

12. Порядок здійснення переоцінки основних засобів, нематеріальних активів та інвестицій банків в асоційовані та дочірні компанії.

13. Принципи відображення в бухгалтерському обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності банку.

14. Облік доходів банку.

15. Облік витрат банку.

16. Фінансова звітність банку, що відображає доходи, витрати та фінансові результати діяльності.

17. Принципи організації обліку касових операцій.

18. Облік касових операцій з клієнтами банку.

19. Облік внутрішньобанківських касових операцій.

20. Облік кореспондентських розрахунків між банківськими установами.

21. Облік розрахункових операцій з клієнтами банку.

22. Облік розрахункових операцій із юридичними і фізичними особами за матеріали та послуги.

23. Облік операцій з кредитування.

24. Обліковий процес кредитних операцій.

25. Облік розрахунків з міжбанківських кредитів та кредитів, наданих клієнтам.

26. Бухгалтерський облік кредитних операцій.

27. Суть депозитних операцій та принципи відображення їх в обліку банку.

28. Облік депозитних операцій.

29. Облік придбання основних засобів банком.

30. Облік руху основних засобів та їх вибуття в банках.

31. Облік амортизації основних засобів в банку та витрат на їх ремонт і удосконалення.

32. Облік операцій з нематеріальними активами банку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. №2121-III (із змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

3. Закон України «Про національний банк України» №697-XIV від 20.05.99 (із змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

4. Васюренко О. В., Економічний аналіз діяльності комерційних банків : навч. посіб. / О. В. Васюренко, К. О. Волохата. – К. : Знання, 2006. – 463 с.

5. Васюренко О.В. Банківські операції : навч. посіб. / О. В. Васюренко. – К. : Знання, 2006. – 311 с.

6. Івасів Б. С. Операції комерційних банків / Б. С. Івасів. – К. : НОК ВО, 2001. – 113 с.

7. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України : Затв. постановою Правління Національного банку України 20.10.04 № 495 – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

8. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України : Затв. постановою Правління Національного банку України 17.11.04 № 555 – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

9. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні : Затв. постановою Правління НБУ 01.06.11 № 174 – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

10. Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-

обмінних операцій на території України : Затв. постановою Правління НБУ 12.12.02 № 502 – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

11.Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України: Затв. постановою Правління НБУ від 27.12.07 № 481. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

12.Лобозинська С. М. Облік у банках: навч. посіб. / С. М. Лобозинська. – К. : Знання, 2009. – 630 с.

13.Мещерякова А. А. Фінансовий менеджмент у банках / А. А. Мещерякова, Л. В. Лисяк. – К. Центр навчальної літератури, 2006 – 208 с.

14.Облік і аудит у банках: навч. посіб. / О. В. Васюренко, Л. В. Сердюк, О. М. Сидоренко [та ін.] ; за ред. О. В. Васюренка. – К. : Знання, 2006. – 595 с.

15.Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України: Постанова Правління НБУ від 30.12.98 № 566 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

16.Положення про створення державної реєстрації банків: Затв. постановою Правління НБУ 31.08.01 № 375. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

17.Положення про здійснення уповноваженими банками операцій з банківськими металами: Затв. постановою Правління НБУ 06.08.03 № 325. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

18.Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, Затв. постановою Правління НБУ 03.12.03 №516 – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

19.Постанова «Про затвердження Інструкції про ведення касових операцій банками в Україна» №174 від 01.06.2011 р. // [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

20. План рахунків бухгалтерського обліку банків України: Постанова Правління НБУ від 17.06.2004 № 280 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua.

Додаткова:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків» із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 5 липня 2012 року № 5083 – VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

2. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» №2346 – III від 05.04.01 (із змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

3. Аналіз банківської діяльності / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій – Вергуненко [та ін.] ; за ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2006. – 600 с.

4. Банківські операції / В. І. Капран, М. С. Кривченко, О. К. Коваленко, С. І. Омельченко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 208 с.

5. Інструкція про касові операції в банках України : Затв. постановою Правління НБУ 14.08.03 № 337 – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

6. Коршунов В. І. Облік та аналіз в комерційних банках / В. І. Коршунов. – Харків. : Основа, 1999. – 168 с.

7. Лобозинська С. М. Облік і аудит у банку : навч. посіб. / С. М. Любозинська / за заг. ред С. К. Реверчука . – К. : Знання, 2007. – 630 с.

8. Маслеченко Ю. С. Фінансовий менеджмент в комерційному

банку / Ю. С. Маслаченко. – М. Перспектива, 2000 – 159 с.

9. Облік та аудит у банках / А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька, Т. В. Кривов'яз [та ін.] ; за ред. проф. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2004. – 536 с.

10. Павлишин О. П. Банківські операції. Практикум / О. П. Павлишин, В. І. Ричаківська. – К. : Алерта, 2005. – 158 с.

11. Петрук О. М. Банківська справа : навч. посіб. / О. М. Петрук. – К. : Кондор, 2004 – 461 с.

12. Стасишен М. С. Обліку у банках : навч. – метод. посіб. / М. С. Стасишен, В. Г. Жила. – К. : Каравела, 2009. – 228 с.

Термінологічний словник

Андеррайтинг – купівля на первинному ринку цінних паперів з наступним їх перепродажем інвесторам; укладання договору про гарантування повного або часткового продажу цінних паперів емітента інвесторам, про повний чи частковий їх викуп за фіксованою ціною з наступним перепродажем або про накладання на покупця обов'язку робити все можливе, щоб продати якомога більше цінних паперів, не беручи зобов'язання придбати будь-які цінні папери, що не були продані;

Асоційована особа – чоловік або дружина, прямі родичі цієї особи (батько, мати, діти, рідні брати та сестри, дід, баба, онуки), прямі родичі чоловіка або дружини цієї особи, чоловік або дружина прямого родича;

Афілійована особа банку – будь-яка юридична особа, в якій банк має істотну участь або яка має істотну участь у банку;

Банк – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків;

Банк з іноземним капіталом – банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків;

Банківська група – група юридичних осіб, які мають спільного контролера, що складається: з материнського банку та його українських та іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами;

Банківська діяльність – залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб;

Банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а

також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми;

Банківська ліцензія – документ, який видається Національним банком України в порядку і на умовах, визначених у цьому Законі, на підставі якого банки та філії іноземних банків мають право здійснювати банківську діяльність;

Банківський платіжний інструмент – засіб, що містить реквізити, які ідентифікують його емітента, платіжну систему, в якій він використовується, та, як правило, держателя цього банківського платіжного інструмента;

Банківські рахунки – рахунки, на яких обліковуються власні кошти, вимоги, зобов'язання банку стосовно його клієнтів і контрагентів та які дають можливість здійснювати переказ коштів за допомогою банківських платіжних інструментів;

Банківська холдингова компанія – фінансова холдингова компанія, в якій переважною діяльністю фінансових установ, що є її дочірніми та асоційованими компаніями, є банківська діяльність;

Державний реєстр банків – реєстр, що ведеться Національним банком України і містить відомості про державну реєстрацію усіх банків;

Дочірня компанія – юридична особа, яка контролюється іншою юридичною особою (материнською компанією);

Вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору;

Капітал банку – власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань;

Капітал приписний – сума грошових коштів у вільно конвертованій валюті, надана іноземним банком філії для її акредитації;

Капітал статутний – сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом;

Капітал регулятивний – сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються Законом та нормативно-правовими

актами Національного банку України;

Клієнт банку – будь-яка фізична чи юридична особа, що користується послугами банку;

Кошти – гроші у національній або іноземній валюті чи їх еквівалент;

Кредитор банку – юридична або фізична особа, яка має документально підтверджені вимоги до боржника щодо його майнових зобов'язань;

Ліквідація банку – процедура припинення функціонування банку як юридичної особи відповідно до положень Закону;

Материнський банк – український банк, серед дочірніх та/або асоційованих компаній якого є банк та/або інша фінансова установа та який не є дочірньою компанією іншого українського банку або банківської холдингової компанії;

Мораторій – зупинення виконання банком зобов'язань перед кредиторами та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) та зупинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань;

Реорганізація банку – злиття, приєднання, виділення, поділ банку, перетворення його організаційно-правової форми, наслідком яких є передача, прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступникам;

Розрахункові банківські операції – рух грошей на банківських рахунках, здійснюваний згідно з розпорядженнями клієнтів або в результаті дій, які в рамках закону призвели до зміни права власності на активи;

Учасники банку – засновники банку, акціонери банку, який є публічним акціонерним товариством, і пайовики кооперативного банку;

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИЧНИХ ВКАЗІВОК.....	6
3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ОБЛІК У БАНКАХ».....	7
ТЕМА 1: Загальні основи і принципи бухгалтерського обліку в банках.	7
ТЕМА 2: Облік капіталу комерційного банку	14
ТЕМА 3: Облік розрахункових операцій	19
ТЕМА 4: Облік касових операцій.	22
ТЕМА 5: Облік доходів та витрат банку.	28
ТЕМА 6: Облік операцій з кредитування.....	34
ТЕМА 7: Облік депозитних операцій.	38
ТЕМА 8: Облік операцій з цінними паперами.	43
ТЕМА 9: Облік операцій в іноземній валюті.	48
ТЕМА 10: Облік операцій банку з основними засобами та нематеріальними активами.....	53
ТЕМА 11: Облік лізингових операцій банку.....	58
4. ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ	63
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66
Основна:.....	66
Додаткова:	68
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	70

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

щодо забезпечення самостійної роботи
з дисципліни «Облік у банках»
для студентів напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит»
всіх форми навчання

Укладачі: **ПОБЕРЕЖНА** Наталія Миколаївна
КОЛЄСНІЧЕНКО Анастасія Сергіївна

Відповідальний за випуск **О.В. Манойленко**

Роботу до видання рекомендував проф. **М. І. Погорелов**

Редактор **Л. А. Пустовойтова**

План 2014 р., поз. 162

Підп. до друку __. __. __.   Формат 60x84 1/16.   Папір офсетний.
Друк – ризографія.   Гарнітура Times New Roman.   Ум. друк. арк. 3,8.
Обл.-вид. арк. 4,6.   Наклад 50 прим.   Зам. №   .   Ціна договірна.

Видавничий центр НТУ «ХП».
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК №3657 від 24.12.2009 р.
61002, Харків, вул. Фрунзе, 21.

Друкарня НТУ «ХП».
61002, Харків, вул. Фрунзе, 21.